

N:o 188.

Ank. till Riksd. kansli den 26 maj 1908, kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statsverkets räkning af Strömsholms kanal m. m.* (R. A.)

I en till Riksdagen den 27 sistlidne mars aflåten proposition, n:o 123, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen, att, med godkännande af det i statsrådsprotokollet intagna förslag till kontrakt angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Strömsholms kanal och viss annan Strömsholms nya kanalbolag tillhörig egendom, medgifva, att Kungl. Maj:t ägde i enlighet med samma kontrakt träffa öfverenskommelse med kanalbolaget om förvärfvande för statsverkets räkning af den i kontraktet angifna egendom, med rätt för Kungl. Maj:t att i kontraktet vidtaga de formella ändringar, som kunde finnas påkallade;

att bemyndiga riksgäldskontoret dels att till kanalbolaget i enlighet med kontraktet utbetala köpeskillingen, 323,400 kronor, dels att till handels- och sjöfartsfonden öfverlämna ett belopp af 54,000 kronor, motsvarande bolagets återstående skuld till denna fond, dels ock att inlösa bolagets återstående obligationslån, 22,000 kronor;

att medgifva, att statskontoret finge öfvertaga förvaltningen af kanalens reparationsfond, och att för sådant ändamål de värdehandlingar, hvori fonden vore placerad, från riksgäldskontoret öfverlämnades till statskontoret;

att besluta, att kanalverkets årliga nettobehållning skulle öfverlämnas till statskontoret för att ingå bland statsverkets inkomster; samt att medgifva, att kanalen och den öfriga egendom, med undantag af omförmälda reparationsfond, som genom kontraktet af staten förvärfvats, finge, intill dess annorlunda blefve beslutadt, stå under den förvaltning Kungl. Maj:t bestämde, äfvensom att kostnaderna för kanalens förvaltning och underhåll m. m. finge bestridas af kanalverkets inkomster.

Det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet är af följande innehåll:

»Hos Kungl. Maj:t har direktionen för Strömsholms nya kanalbolag, jämlikt af aktieägarna i nämnda bolag å bolagsstämma den 9 juni 1906 fattadt beslut, i underdånighet anhållit, att staten måtte till sig lösa kanalverket med allt hvad därtill hörer.

Kanalens  
tillkomst  
m. m.

Innan jag redogör för denna framställning, anser jag mig böra i korthet lämna en beskrifning öfver Strömsholms kanal och dess tillkomst.

Från sjön Barken i Dalarna framrinner Kolbäcksån genom åtskilliga sjöar i Västmanland ned till en vik af Mälaren, genomskärande flera af Sveriges viktigaste bergslager med rika malmtillgångar och en sedan gammalt betydlig järntillverkning. Redan tidigt uppstod tanken att genom kanalisering af Kolbäcksån underlätta varutransporten mellan nämnda bergslager samt hamn vid Mälaren, och år 1776 gillade regeringen en af Johan Ulfström uppgjord plan att med användande af Kolbäcksån och de sjöar den genomlöpte anordna en farled från Smedjebacken vid norra ändan af sjön Barken till Strömholm vid Mälaren. Farleden skulle få en längd af omkring 10 mil med 25 slussar, som skulle sänka segelleden 336 fot. Bergslagernas invånare, som insågo betydelsen af företaget, lofvade att tillskjuta penningar under villkor att af staten få uppbära ränta därå, till dess kanal- och slussverket blifvit färdigt, då detsamma skulle tillfalla dem såsom deras enskilda egendom. Sedan detta blifvit beviljadt enligt nådigt bref till bergskollegium den 23 juli 1776, öppnades aktieteckning och en direktion tillsattes. Efter åtskilliga svårigheter till följd af brist på penningar blef kanalen år 1795 färdig. Byggnadskostnaden uppgick till 257,700 riksdaler specie, däraf staten tillsläppt 27,000 riksdaler och konung Gustaf III enskildt 13,000 riksdaler. Slussarnas storlek var sådan, att kanalen kunde befaras af  $4\frac{1}{2}$  fot djupgående fartyg.

Genom bristande underhåll af kanalen var emellertid densamma knappast 50 år efter det anläggningen blifvit färdig så förstörd, att den icke utan ombyggnad kunde iståndsättas. Segeldjupet i kanalen hade på sina ställen sjunkit till  $2\frac{1}{2}$  fot.

På statens bekostnad uppgjorde därför öfverstlöjtnanten J. Edström plan för ombyggnad af kanalen.

Uti proposition den 10 mars 1840, n:r 40, meddelade Kungl. Maj:t Rikets Ständer, att direktionen för Strömsholms kanal- och slussverk tillkännagifvit, att aktieägarna icke förmådde anskaffa den betydliga summa af 1,311,884 riksdaler banko, hvartill ombyggnadskostnaden blifvit beräknad, samt anhållit om ifrågavarande arbetes företagande och fullbordande på statens bekostnad. Efter att hafva redogjort för hvad i ärendet förekommit öfverlämnade Kungl. Maj:t ifrågavarande angelägenhet till Rikets Ständers ompröfning, under förväntan att Rikets Ständer skulle genom anvisande af särskilda medel sätta Kungl. Maj:t i tillfälle att kunna med erforderlig skyndsamhet bringa företaget till verkställighet vare sig medelst biträde af föranstaltad ytterligare aktie-teckning eller med tillhjälp af de tillskott, som möjligen kunde erhållas af slussverkets innehafvare eller andra i företaget intresserade personer.

Uti skrifvelse den 14 juni 1841 meddelade Rikets Ständer, att ständerna medgifvit, att en summa af 600,000 riksdaler banko finge i riksgäldskontoret afsättas för att under 15 års tid, med upplöpande räntor, användas till årlig utbetalning af 50,000 riksdaler banko för ombyggnad af Strömsholms kanal- och slussverk under, bland andra, följande villkor:

att Strömsholms kanal- och slussverksbolag, mot erhållande af ett sådant årligt anslag, tillförbunde sig att inom femton år, räknadt från och med det år, då första anslaget af allmänna medel utginge, efter den af öfverstlöjtnanten Edström uppgjorda plan fullborda ombyggnaden af Strömsholms kanal- och slussverk, samt under tiden så vidmakthålla gamla kanalen, att farten därå kunde verkställas, på det sätt öfverstlöjtnanten Edström föreslagit, äfvensom att bolaget för befordrande af nämnda ändamål åtog sig foga sådan anstalt, att antingen genom intagandet af nya delägare i bolaget eller genom bildandet af ett nytt bolag sammanskötes det för detta företag, utöfver statsanslaget och kanalens afkastning, erforderliga kapital af minst 200,000 riksdaler banko;

att efter arbetets fullbordan af kanalinkomsterna afsattes 5,000 riksdaler banko om året till samlande af en fond för framtida större reparationer, intilldess denna fond med därå upplupna och till kapitalet

lagda räntor uppginge till 200,000 riksdaler banko, hvarefter räntan finge inberäknas bland kanalverkets inkomster; att utlåningen af dessa medel samt bevakning af låne- och säkerhetshandlingar skulle besörjas af bolaget på eget ansvar, hvaremot handlingarna komme att blifva under riksgäldskontorets vård, och att, då denna fonds kapital för större reparationer antingen helt och hållet eller till någon del medtoges, räntan åter skulle läggas till kapitalet och af kanalinkomsterna å nyo afsättas 5,000 riksdaler banko årligen, till dess fonden åter uppgått till samma belopp eller 200,000 riksdaler banko, men att däremot årliga underhållskostnaden och mindre reparationer skulle bestridas af kanalinkomsterna för året;

att, efter byggnadstidens förlopp samt från och med det år, då kanalen vore fullt färdig och farbar, aktieägarna skulle, sedan kostnaderna för kanalens och slussverkets samt kanalfartens ändamålsenliga vidmakthållande, aflöningar och arfvoden, bevillning, jämte allt hvad till årlig kostnad för kanalverket kunde hänföras (samt således äfven afsättning till reparationsfonden) blifvit afdragna och godtgjorda, såsom ränta och utdelning på sina aktier af kanalinkomsten, så vidt den därtill lämnade tillgång, åtnjuta ett belopp af högst 15,000 riksdaler banko om året, men att däremot all öfrig inkomst skulle tillfalla staten såsom godtgörelse för hvad till kanalbyggnaden blifvit förskjutet;

att Rikets Ständer öfverlämnade till Kungl. Maj:t att med bolagets direktion låta afsluta kontrakt, innefattande öfverenskomna villkor, rättigheter och skyldigheter; samt

att ett af fullmäktige i riksgäldskontoret utsedt ombud skulle deltaga i den årliga revisionen af kanalverkets räkenskaper.

På grund häraf bildades år 1842 ett nytt bolag under benämning Strömsholms nya kanalbolag med ett tecknad aktiekapital af 218,000 riksdaler banko.

Genom privilegium den 28 april 1842 meddelade Kungl. Maj:t där- efter bemälda bolag oktroj att ombygga Strömsholms kanal- och sluss- verk samt att kanalen och dess slussar, med allt hvad därtill hörde, allt framgent i evärdliga tider äga, underhålla och afkastningen därpå sig till nytta använda under iakttagande af i privilegiet meddelade bestämmelser, däribland förenämnda af Rikets Ständer föreskrifna villkor. Därjämte anbefallde Kungl. Maj:t styrelsen för allmänna väg- och vatten- byggnader att, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, med direktionen för det nya bolaget afsluta kontrakt om Strömsholms kanal- och sluss- verks ombyggnad. Sådant kontrakt upprättades sedermera den 28 maj 1842.

Den af öfverstlöjtnanten Edström uppgjorda kostnadsberäkningen visade sig emellertid icke tillförlitlig, hvarför bolaget hos Kungl. Maj:t anhöll om ytterligare statsbidrag, därvid vissa ändringar ifrågasattes i de uti Rikets Ständers skrifvelse den 14 juni 1841 föreskrifna villkor.

Sedan Rikets Ständer enligt skrifvelse den 29 juli 1851 tillåtit ändring i berörda villkor, har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 december 1851 medgifvit bolaget att, såsom understöd för kanalombyggnadens utförande, från handels- och sjöfartsfonden under en tid af högst nio år utbekomma ett belopp af 50,000 riksdaler banko årligen under villkor, bland andra, att endast en tredjedel (225,000 kronor) af understödsbeloppet skulle få anses såsom anslag utan återbetalnings-skyldighet, men de återstående två tredjedelarna (450,000 kronor) utgjorde ett räntefritt förskott, hvilket från och med år 1860 borde med 6,000 riksdaler banko årligen, till dess full likvid skett, återgäldas till nämnda fond; att dessa 6,000 riksdaler banko borde af kanalinkomsterna utgå, innan någon utdelning å aktierna enligt § 10 i det för bolaget gällande privilegium finge åtnjutas, hvaremot den summa, som efter ombyggnadsarbetets fullbordande skulle, enligt § 5 i privilegiet, årligen afsättas till reparationsfond, finge minskas från 5,000 till 3,000 riksdaler banko under så lång tid, som åtginge för amortering af det nämnda statsbidraget; samt att, intill dess Kungl. Maj:t kunde annorlunda förordna, den årliga utdelningen å aktierna i kanalverket icke finge öfverstiga 3 procent å aktiekapitalet.

Genom nådigt bref den 1 februari 1861 har Kungl. Maj:t sedermera medgifvit anstånd till 1863 års slut med verkställande af afbetalning å nämnda lån, dock under villkor att aktieägarna frånträdde allt anspråk på utdelning, så länge anståndet varade.

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 11 september 1863 förklaradt, att aktieägarna finge från och med samma år erhålla ränta och utdelning, i enlighet med hvad det för kanalbolaget den 28 april 1842 utfärdade nådiga privilegium i dylikt fall föreskrefve.

Uti den underdåniga ansökningen har kanaldirektionen framhållit, hurusom genom tillkomsten af statsbanan Krylbo—Örebro samt Stockholm—Västerås—Bergslagens, Ramnäs—Kolbäck, Engelsberg—Ludvika och Ludvika—Nyhammars järnvägar inkomsterna af kanaltrafiken i hög grad minskats.

Ett synnerligen betydelsefullt afbräck vållade särskildt statsbanan Krylbo—Örebro, som beröfvat kanalen en af dess bästa kunder, nämligen Fagersta ansenliga brukskomplex med underlydande järnförädlings-

Kanaldirektionens framställning.

verk, grufvor och hyttor. Dessutom hade Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg år 1902 utlagt ett bispår från Västanfors till närliggande grufvor, hvarigenom kanalleden från år 1903 förlorade största delen af sin malmfrakt. Af en vid kanaldirektionens ansökning fogad specialtariff inhämtades vidare, hurusom Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg under den tid, seglationen å kanalen fortginge, men icke en enda dag därutöfver våldsamt sänkte frakttaxan. År 1899 hade kanalfgifterna med hänsyn till de enskilda järnvägarnas konkurrens måst reduceras med 20 %, men sedermera hade ytterligare nedsättning för de viktigaste varuslagen ägt rum med ända till 50 % under den år 1899 reducerade taxan. Om det låge någon sanning i det gängse ryktet, att fråga skulle vara å bane att förmå kanalbolaget att till järnvägarna afyttra kanalaktierna och detta blefve verklighet, komme järnvägarna i tillfälle att bereda sig ersättning för sina under konkurrenstiden åsamkade förluster. Det borde emellertid ligga i statens intresse både med hänsyn till det allmännas bästa och de försträckningar staten gjort för kanalbyggnaden, att trafiken å kanalen icke på sådant sätt så godt som omintetgjordes.

De broar, som för järnvägarna anlagts öfver kanalen, åstadkomme vidare svåra rubbningar i kanaltrafiken. Särskildt hade den af Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag öfver kanalen vid Kolbäck byggda järnvägsbron vållat kanalbolaget många och stora svårigheter. Då bron hölles stängd för kanaltrafik jämväl under vagnsväxling vid Kolbäcks station, inskränktes i själfva verket möjligheten för ångare och segelfartyg att passera Kolbäcksbron till 4 à 5 timmar dagligen.

Staten hade sålunda tillåtit, att järnvägslinjer dragits tvärs öfver och längs efter kanalen, utan att kanalbolaget tillerkänts någon ersättning, under det t. ex. järnvägsstyrelsen framhållit såsom en helt naturlig sak, att Norra Hälsinglands järnväg borde beredas skälig ersättning för det intrång i dess trafikområde, som denna järnväg kunde komma att lida genom norrländska ostkustbanan. De svårigheter för fraktfarten å kanalen, som uppkomme genom de öfver densamma anlagda järnvägsbroarna, inverkade högst menligt på kanalinkomsterna, emedan både fartygsägare och godsafsändare droge sig för att anlita en trafikled, som på detta sätt bereddes svårigheter. Om de läte öfvertala sig att det oaktadt betjäna sig af kanalen, fordrade de nedsättning i kanalfgifterna. Ännu menligare än på godstrafiken hade hindren vid järnvägsbroarna inverkat på passagerartrafiken utmed den i följd af dess vackra naturscenerier tillförene lifligt trafikerade kanalleden. De resande ville

helt naturligt ej underkasta sig oberäknliga och långa väntningstider vid de olika järnvägsbroarna, allt medan de därstädes såge, huru alla tåg ginge obehindradt förbi.

Det borde vara tydligt för en hvar, att, om staten såsom sin egendom disponerade kanalen, de flesta af ofvan antydda svårigheter kunde väsentligen minskas, ja delvis alldeles undanröjas, och syntes detta vara det icke minst talande skälet för att staten borde, efter ersättning åt aktieägarna för deras i företaget insatta medel, direkt öfvertaga administrationen af kanalen. Staten hade å denna ort många stora, fastän understundom sinsemellan något divergerande intressen att bevaka och kunde genom utveckladt näringslif i kanalens omnejd vinna åter, hvad staten tilläfvventyrs ginge miste om i fråga om inkomst af kanaltrafiken för att tillgodose hvad som ur statssynpunkt ansåges vara viktigare.

Kanalens förtroendemän emotsåge med stort bekymmer, att svårigheter måste uppstå för kanalbolaget att i alla delar kunna fullgöra sina enligt privilegieurkunden fastslagna förpliktelser och därjämte återgälda upptagna lån, och än mera syntes det under nuvarande förhållanden uppstå svårigheter för bolaget att till fromma för industrien på ett fullt tillfredsställande sätt kunna uppehålla kanaltrafiken. Nu hotade det till och med att blifva en tvingande nödvändighet att uppskjuta en del välbehöfliga förbättringsarbeten å kanalen.

Under sådana förhållanden ville det synas vara för statsverket ändamålsenligt och med rättvisa mot aktieägarna mest öfverensstämmande, om staten löste ut aktieägarnas kapitalfordran för gjorda aktieinbetalningar. Aktieägarna hade ju onekligen genom statsmyndigheternas åtgöranden fått en mycket dålig ränta å insatta aktiemedel och ändock i det längsta sträfvat att betala upptagna lån både till staten och enskilda långifvare, men nu hotade den ekonomiska bärkraften att svika dem.

Fraktafgifterna hade under senare tider till fromma för industri och handel hållits låga genom kanalens och järnvägarnas inbördes täflan att få besörja varornas befraktning, men komme all makten järnvägarna till godo, då vore också all konkurrens borta.

Af den lämnade redogörelsen framginge, att kanalbolaget icke genom egna åtgärder eller någon som helst uraktlåtenhet vid vården af kanalens angelägenheter föranledt de svårigheter, hvaruti det råkat, utan att myndigheterna af hänsyn till andra statsändamål faktiskt kringsskurit kanalbolagets oktroj å ifrågavarande trafikled och därigenom vållat kanalbolagets nu brydsamma läge.

Direktionen har därför anhållit, att Kungl. Maj:t måtte aflåta proposition till Riksdagen om kanalens inlösande till statsverket.

Vidare har direktionen anfört, att, i fall denna direktionens underdåniga framställning ej skulle vinna nådigt afseende, någon lindring i de kanalbolaget åliggande förpliktelserna dock syntes kunna bolaget beredas, därest, såsom en ringa godtgörelse för de olägenheter, som i trots af fastställda privilegier och oktroj vållats kanalbolaget från statens och enskilda järnvägars sida, åtminstone den återstående skulden till handels- och sjöfartsfonden, som från början utgjorde 450,000 kronor och efter verkställda afbetalningar nedgått till endast 63,000 kronor, blefve efterskänkt. Dylik eftergift af skuld till statsverket hade tillföre ägt rum, i hvilket afseende direktionen tillåte sig åberopa, att Rikets Ständer i februari månad år 1830 beslutit att till förmån för Hjälmare kanal efterskänka dess skuld till ett belopp af 730,000 kronor.

Yttrande af  
väg- och  
vattenbyggnadsstyrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i ärendet afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och däruti till en början framhållit, att någon skyldighet för staten att för upprätthållande af de garantier, som tillförsäkrats bolaget genom det af Kungl. Maj:t utfärdade privilegiet, icke kan härledas ur ordalagen i samma privilegium.

Emellertid påpekar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att enligt styrelsens förmenande andra hänsyn kunna göra sig gällande vid bedömandet af frågan om statens öfvertagande af kanalen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinrar, hurusom styrelsen redan i underdånig skrifvelse den 17 november 1898 om anvisande af statsanslag till undersökning af åtskilliga kanal- och segelleder i mellersta Sverige framhållit, bland annat, att, sedan såväl inom de flesta kulturländer som ock i Sverige ett storartadt arbete på järnvägarna tagit ländernas krafter i anspråk, det därunder varit lika naturligt som nödvändigt att arbetet på vattenvägarnas förbättring och utveckling fått stå tillbaka. En bidragande orsak härtill torde äfven ligga i den förändring, som inträdt i allmänna opinionen från en öfverskattning till en underskattning af vattenvägarnas betydelse i förhållande till järnvägarna, och en öfverdrifven fruktan för en för de senare farlig konkurrens emellan dessa båda samfärdsmedel. Efter järnvägsnätets hufvudsakliga fullbordan hade emellertid de flesta länder i Europa sedan omkring tjuguar tillbaka lärt sig inse felaktigheten i allmänhet af denna uppfattning och återgått med förnyadt intresse till utvidgande af sina vattenvägar, på hvilkas anläggning exempelvis Tyskland och Frankrike under nämnda tid nedlagt ett storartadt arbete. Erfarenheten hade näm-



ligen gifvit vid handen, att dessa vattenleder utgjorde det kraftigaste medel såväl att underlätta de egna näringarnas kamp mot den utländska konkurrensen som att tillföra järnvägarna ökade godsmängder och nya godsslag. Bland fackmän och närmast intresserade näringsidkare hade åsikterna vunnit alltmera stadga och utbredning om nödvändigheten för ett land att underlätta icke blott den yttre utan äfven den inre sjöfarten till en kraftig bundsförvant och ett värdefullt komplement till järnvägsnäten. På senare tider hade äfven i Sverige visat sig tecken till ett vaknande intresse för utvecklandet af landets vattenvägar, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vore förvissad, att den tid snart skulle komma, då man allmänt insåge fördelen och nödvändigheten — till och med från järnvägssynpunkt — af att utsträcka och förbättra både de helt konstgjorda och de naturliga vattenvägarna till fraktfart med därför lämpliga fartyg.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda framställning hade utmynnat i en hemställan om anvisande af statsanslag för utförande af en statistisk och teknisk utredning jämte planer och kostnadsförslag till om- eller nybyggnad af vissa segelleder, bland andra Strömsholms kanal.

Vidare erinrar styrelsen, att Riksdagen uti skrifvelse till Kungl. Maj:t den 7 maj 1900 anført, att frågan om utvidgning och förbättring af de inre vattenvägarna i vårt land otvifvelaktigt vore af den betydelse, att det måste anses önskvärdt, att genom statens försorg åtgärder vidtoges för vinnande af den närmare utredning, som erfordrades för att bedöma i hvad mån viktigare företag för berörda ändamål lämpligen borde komma till utförande, men då beslutad undersökning för utvidgning och ombyggnad af Trollhätte kanal ännu icke vore fullbordad, ansåge Riksdagen lämpligast att först efter det fullständig utredning angående ombyggnad af Trollhätte kanal blifvit framlagd beslut fattades om verkställande af undersökningar rörande andra kanal- och segelleder, och att, där särskilda omständigheter kunde påkalla, att undersökning redan tidigare verkställdes rörande någon viss del af kanalled, Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att vidtaga de åtgärder, som kunde anses vara af omständigheterna påkallade.

Uti sitt ifrågavarande utlåtande yttrar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidare. Att vattenvägarna ägde stort företräde i billigare fraktkostnad framför landkommunikationerna syntes vara påtagligt likasom att denna omständighet ägde den största betydelse vid framforsling af större och tyngre godsmängder, hvilkas transporterande icke vore beroende af kortast möjliga tid. För landets utveckling vore det därför af

stor vikt, att hufvudkanallederna uppehöles på ett sådant sätt, att deras trafikförmåga vidmakthölles och utvecklades i stället för att minskas, och att trafikafgifterna bestämdes så att industrien funne med sin fördel förenligt att använda dessa transportvägar.

Med hänsyn till båda dessa betydelsefulla faktorer tvekade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke att uttala såsom sin mening, att för kanalväsendets utveckling det vore fördelaktigast, om staten vore ägare af de större, viktigare kanallederna, af hvilka en del jämväl syntes äga ett särskildt statsintresse ur försvarssynpunkt. Uti förevarande fall finnes därjämte andra viktiga skäl, som talade för att staten borde förvärfva Strömsholms kanal. I konkurrensen mellan kanalen och densamma berörande järnvägar vore kanalbolaget, såsom ock i den underdåniga skrifvelsen påpekats, för närvarande den underlägsna parten, som genom en hård konkurrens från järnvägarnas sida med däraf framtvunget fortsatt nedpressande af fraktafgifterna bringats därhän, att bolaget stode inför nödvändigheten att till skada för ett ordentligt underhåll af kanalen uppskjuta en del välbehöfliga förbättringsarbeten å densamma. Redan denna omständighet att bolaget kunde komma att bringas därhän att icke längre förmå underhålla kanalen, hvilket skulle medföra att kanalens betydelse ginge förlorad, syntes påkalla statens mellankomst. Sedan man väl kommit därhän att bolaget icke längre mäktade nöjaktigt underhålla kanalen och en minskning i kanalens trafikförmåga därför inträdde, syntes därefter den nedsättning i fraktafgifterna å järnvägarna, som nu under konkurrensen med kanalen ägde rum, komma att upphöra till stort men för kringliggande orter, hvarest många stora industriella verk och inrättningar vore belägna. Otvifvelaktigt föreläge här ett statsintresse att bevara.

Efter att hafva lämnat en redogörelse rörande de föreslagna villkoren för kanalens öfvertagande af statsverket fortsätter väg och vattenbyggnadsstyrelsen.

Det vore uppenbart, att den vattenkraft, som kanalen dels ägde dels förfogade öfver, och som till vissa delar nu vore uthyrd för omkring 8 kronor per turbinhästkraft och år i vattenränta, skulle dels kunna af staten med fördel utnyttjas dels i mån som vattenkraftens värde med tiden växte kunna i hyra inbringa väsentligen mera än nuvarande 8 kronor per hästkraft och år. Vidare vore äfven klart att, om kanalen komme i statens ägo, staten äfven kunde på ett helt annat och mera effektivt sätt än det enskilda kanalbolaget förhindra, att kanalafgifterna måste sänkas, enär staten borde kunna äga i sin hand att reglera taxefrågorna och hindra exempelvis Stockholm—Västerås—Bergslagens järn-

väg att genom särskilda undantagstariffer helt enkelt ruinera kanalrörelsen. Staten borde gifvetvis vidare till fromma för de industririka orter, genom hvilka kanalen ginge, kunna vidmakthålla kanalen och därigenom äfven hindra att järnvägarna, sedan kanaldriften omintetgjorts genom upprepade nedsättningar af tarifferna under seglationstiden, där- efter betungade trafikanterna med höga fraktafgifter, sedan all konkurrens bringats ur världen.

Under framhållande slutligen att staten, äfven om naturligen vär- det af själfva kanalen med tillhörande inrättningar icke nu motsvarade det bokförda anläggningsvärdet 2,803,528 kronor 56 öre, redan i och med förvärfvandet af dels bolagets jordegendom, byggnader, boställs- och förrådshus, hamn- och lastageplats, inventarier, redskap och mate- rialier, hvilkas värde syntes ungefärligen motsvara det bokförda värde- beloppet omkring 184,400 kronor, dels reparationsfonden cirka 318,300 kronor, skulle erhålla en valuta, som mer än motsvarade hvad staten finge utgifva för kanalverkets förvärfvande, har väg- och vattenbygg- nadsstyrelsen, med hänsyn till hvad styrelsen anfört, i underdånighet hemställt

*dels* att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om inköp för statens räkning af Strömsholms kanal genom återgåldande till kanalbolagets aktieägare af deras gjorda aktieinbetalningar, för hvilket ändamål skulle användas dels reparationsfonden, dels 5,086 kronor 1 öre, som skulle härför särskildt anvisas,

*dels* att, i händelse af Riksdagens bifall till sådan Kungl. Maj:ts nådiga framställning, Kungl. Maj:t täcktes uppdraga förvaltningen af Strömsholms kanal åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som jämlikt af Kungl. Maj:t förut gifvet bemyndigande öfvertagit förvaltningen af den staten tillhöriga Väddö kanal.

Till följd af nådig remiss har statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande och däruti anfört hufvudsakligen följande.

Utlåtande af  
statskontoret.

I fråga om lämpligheten och önskvärldheten af ifrågavarande kanal- verks inlösen för statens räkning funne sig statskontoret kunna ansluta sig till hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sådant afseende an- fört; och hade nämnda styrelses förslag beträffande sättet för köpeskil- lingens likviderande icke gifvit statskontoret anledning till annan erin- ran än att, då reparationsfonden vore placerad i obligationer, vid 1906 års slut i riksgäldskontoret bokförda till nominellt värde af 315,033 kronor 33 öre, det måste förutsättas, att det af väg- och vattenbygg- nadsstyrelsen för köpeskillings gäldande angifna fyllnadsbeloppet

skulle visa sig för ändamålet otillräckligt. Den ekonomiska sidan af det föreslagna inköpet vore emellertid enligt statskontorets förmenande ingalunda fullt utredd. Enligt hvad af ansökningen framginge, hade bolaget i brist på erforderliga medel måst eftersätta en hel del nödiga förbättringar och reparationer vid kanalverket; och på grund häraf ville det synas sannolikt, att staten såsom ägare af kanalverket måste vara beredd att därå nedlägga kostnader, för hvilka ersättning i ökade trafikinkomster icke med någon säkerhet kunde påräknas. I nu berörda afseende syntes utredning af behörig myndighet erfordras, innan förslaget kunde anses färdigt att till afgörande framläggas.

Hvad anginge bolagets skuld till handels- och sjöfartsfonden, hade bolaget å berörda försträckning erlagt afbetalningarna för åren 1863—1905 med tillhoppa 387,000 kronor; hvaremot 1906 års amorteringsbelopp ännu vore oguldet i afvaktan på utgången af nu förevarande fråga. Återstående skulden utgjorde alltså 63,000 kronor.

Därest det föreslagna inköpet af kanalverket för statens räkning komme till stånd, syntes statsverket böra godtgöra handels- och sjöfartsfonden för dess återstående fordran till följd af nämnda försträckning.

I händelse sådant inköp icke komme att äga rum, ansåge statskontoret, som icke funne giltiga skäl föreligga att nu efterskänka handels- och sjöfartsfondens hela fordran, dock bolagets brydsamma ekonomiska belägenhet kräfvat, att någon lindring i betalningsskyldigheten bereddtes bolaget för att sätta detsamma i tillfälle att bekosta erforderliga förbättringar och reparationer å kanalen, i den mån kostnaderna härför tilläfväntas icke kunde gäldas af den i riksgäldskontoret deponerade reparationsfonden. I sådant syfte ville statskontoret föreslå, att bolaget tills vidare under fem år från och med år 1907 befriades från skyldigheten att å skulden till handels- och sjöfartsfonden göra afbetalningar under villkor, att aktieägarna frånträdde anspråk på utdelning under nämnda tid, samt att tillgängliga medel användes till kanalverkets förbättrande.

Utredning af  
öfverstlöjtnanten O. Z.  
Ekdahl och  
t. f. öfveringenjören  
H. A. Djurberg.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 juli 1907 bemyndigat chefen för civildepartementet att tillkalla två personer för att verkställa värdering af Strömsholms kanal med allt hvad därtill hörde samt afgifva förslag rörande sättet för kanalens förvaltning, därest densamma öfvertoges af staten, äfvensom verkställa den öfriga utredning af ärendet, som kunde vara erforderlig, har den 10 september 1907 dåvarande chefen för civildepartementet anmodat öfverstlöjtnanten i väg- och vattenbyggnads-

kåren Ossian Zacharias Ekdahl samt t. f. öfveringenjören vid Göta kanal Henning August Djurberg att verkställa ofvannämnda värdering och utredning samt afgifva omförmälda förslag, därvid särskildt borde undersökas,

1) huruvida kanalen vore väl underhållen eller huruvida särskilda reparations- och förbättringsarbeten vore erforderliga för dess försåtande i godt skick samt eventuella kostnader för dessa arbeten;

2) hvilken afkastning, som kunde beräknas af kanalen;

3) beloppet af de till kanalbolagets nuvarande och förutvarande tjänstemän och betjante utgående aflöningar och pensioner;

4) frågan om bolagets äganderätt till vattenfallen invid kanalen; samt

5) storleken af den lösensumma, som enligt de af direktionen angifna grunder skulle komma att af staten erläggas.

Tillika skulle uppgöras fullständigt förslag till löne- och omkostnadsstat för kanalen under förutsättning att densamma komme i statens hand.

Till följd häraf hafva Ekdahl och Djurberg till chefen för civildepartementet ingifvit yttrande i ämnet, däruti de, med förmälan att de från och med den 11 till och med den 15 november 1907 verkställt besiktning af kanalen i dess helhet med allt hvad därtill hörde, lämnat utlåtande rörande de frågor, som de anmodats utreda, hvilket utlåtande innehåller, bland annat, följande:

»I. *Hvilken afkastning, som kan beräknas af kanalen.*

Vid genomgående af Strömsholms nya kanalbolags räkenskaper hafva vi funnit att kanalverkets *bruttoinkomster under tioårsperioden 1897—1906* varit i sin helhet:

År 1897.....	kronor	107,979: 03
» 1898.....	»	97,802: 42
» 1899.....	»	91,661: 78
» 1900.....	»	78,883: 99
» 1901.....	»	49,563: 57
» 1902.....	»	61,432: 19
» 1903.....	»	65,908: 92
» 1904.....	»	62,701: 49
» 1905.....	»	64,515: 36
» 1906.....	»	68,751: 79

Vi hafva vidare funnit, att bruttoinkomsterna i öfvervägande grad hafva utgjorts af dels de direkta sluss- och kanalinkomsterna, dels ränta å kanalverkets reparationsfond, hvartill från och med år 1902 kommit en afsevärdt bidragande inkomstpost i form af arrendeavgifter för af kanalbolaget utarrenderade, kanalen tillhöriga vattenfall. Öfriga delen af bruttoinkomsterna har utgjorts af vissa mindre, från olika håll inflytande tillfälliga och diverse inkomster samt diverse mindre ränteposter m. m.

De ofvannämnda posterna, som i hufvudsak varit bestämmande för bruttoinkomsternas storlek, hafva under den förenämnda tioårsperioden utgjort följande belopp, nämligen:

	Sluss- och kanal-inkomster.		Ränta å reparationsfonden.		Inkomst af vattenfall.		Summa.	
	Kr.		Kr.				Kr.	
År 1897.....	92,132	21	11,745	87	—	—	103,878	08
» 1898.....	82,369	77	11,488	66	—	—	93,858	43
» 1899.....	75,213	73	11,488	66	—	—	86,702	39
» 1900.....	56,014	52	11,534	66	—	—	67,549	18
» 1901.....	34,532	80	11,505	88	—	—	46,038	68
» 1902.....	33,359	83	11,508	66	15,350	—	60,218	49
» 1903.....	34,587	01	11,508	66	15,350	—	61,445	67
» 1904.....	33,172	93	11,508	66	15,350	—	60,031	59
» 1905.....	34,552	58	11,508	66	15,359	—	61,411	24
» 1906.....	36,830	52	11,508	66	16,850	—	65,189	18

Orsaken till den betydliga nedgång i bruttoinkomsterna, hvilken sålunda ägt rum under de senaste tio åren, torde väsentligen härröra af tillkomsten af nya järnvägar inom kanalens gamla trafikområde, hvilka tillsammans med kanalens äldre konkurrent, Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg, dragit till sig godstransporter, som under en föregående tid ombesörjts af kanalen. Öppnandet för allmän trafik under åren 1899—1900 samt 1902 af järnvägslinjerna Kolbäck—Ramnäs, Örebro—Krylbo, Engelsberg—Ludvika och Ludvika—Nyhammar samt bispåret från Vestanfors station å Engelsberg—Ludvika järnväg har med ens under åren 1899—1901 kommit sluss- och kanalinkomsterna å Strömsholms kanal att sjunka ned till föga mer än 40 % af

det belopp, de utgjorde under år 1898 före dessa järnvägars öppnande för trafik.

Emellertid synes dessa järnvägars reducerande inflytande å kanalens inkomster därefter icke hafva ökat, i det att under de följande 6 åren, 1901—1906, sluss- och kanalinkomsterna bibehållit sig konstanta och till och med visat någon tendens till ökning under de senaste tvenne åren.

Med fästadt afseende å dessa nu anförda förhållanden äro vi af den åsikten, att man försiktigtvis bör lägga resultaten af allenast dessa sista 6 år till grund för bedömandet af de sluss- och kanalinkomster, som må kunna beräknas af kanalen.

En ingående granskning af öfriga inkomstposter gifver äfven stöd för den åsikten, att man i afseende såväl å de tillfälliga inkomster, som för de olika åren äro af växlande art, som ock å de af mera konstant art varande diverse mindre inkomster och dito räntor samt de vid Borgås bro utgående bropenningarna, gör klokt i att lägga till grund för beräkningarna endast de 6 sista åren, enär äfven dessa inkomster under denna tidsperiod varit lägre än tidigare samt dessutom till storleken föga växlande för dessa år.

I afseende å de vid Borgås hamn utgående hamnpenningarna är att märka, att de trenne sista åren 1904—1906 af senaste tioårsperioden utvisat ett väsentligt lägre belopp än under de första sju åren af perioden, hvarför denna inkomstpost af oss beräknas med stöd af endast nämnda tre sista årens belopp. — Ränteafkastningen å reparationsfonden samt inkomsten af vattenfall och fastigheter kunna däremot, såsom fixa, införas i beräkningen med 1906 års värden.

Med stöd af nu nämnda iakttagelser beträffande de olika inkomstkällorna för Strömsholms kanal anse vi, att *bruttoinkomsterna för kanalen för närmaste framtiden* kunna uppskattas till nedan angifna belopp, nämligen:

Sluss- och kanalinkomster.....	kronor 34,500: —
Hamnpenningar vid Borgås hamn.....	» 230: —
Ränta å reparationsfonden.....	» 11,508: 66
Inkomst af vattenfallen.....	» 16,850: —
» af fastighet (excl. vattenfall).....	» 95: —
Bropenningar vid Borgås bro.....	» 408: —
Diverse inkomster af mera konstant art.....	» 828: 34
Tillfälliga inkomster af årligen växlande art.....	» 745: —
Diverse mindre räntor.....	» 390: —

Beräknade bruttoinkomster kronor 65,555: —

Kanalverkets driftkostnader under tioårsperioden 1897—1906 hafva varit:

År 1897 .....	kronor	70,304: 82
» 1898 .....	»	64,691: 68
» 1899 .....	»	64,685: 66
» 1900 .....	»	62,709: 29
» 1901 .....	»	41,328: 60
» 1902 .....	»	38,929: 82
» 1903 .....	»	45,193: 28
» 1904 .....	»	48,321: 89
» 1905 .....	»	49,618: 37
» 1906 .....	»	51,965: 66

De största utgiftsposterna hafva utgjorts af kostnaderna för kanalverkets underhåll och förbättring, aflöningar till kanalverkets tjänstemän och betjante samt administration. Till dessa mera betydande poster komma mindre sådana för underhåll af kanalens jordbruksfastigheter, för utskylder och för jordersättningar för kanalområden, för pensionering och fattigförsörjning samt ersättning och försäkring för olycksfall.

De förstnämnda mera betydande posterna, som utgjort den väsentliga delen af driftkostnaderna, hafva under tioårsperioden utgått med följande belopp, nämligen:

	Kanalverkets underhåll och förbättring.		Aflöningar till tjänstemän och betjante.			Administration.		Summa.	
	Kr.		Kr.			Kr.		Kr.	
År 1897 .....	45,875	63	13,566	50	5,216	39	64,658	52	
» 1898 .....	40,966	26	13,646	—	5,041	98	59,654	24	
» 1899 .....	41,586	66	13,297	50	5,182	53	60,066	69	
» 1900 .....	32,133	95	12,800	50	5,040	29	49,974	74	
» 1901 .....	19,283	89	12,738	50	5,117	40	37,139	79	
» 1902 .....	18,133	89	12,734	50	5,024	49	35,892	88	
» 1903 .....	23,455	23	12,786	50	5,841	77	42,083	50	
» 1904 .....	26,593	76	12,741	50	5,904	41	45,239	67	
» 1905 .....	28,420	69	12,749	50	5,010	02	46,180	21	
» 1906 .....	31,303	73	12,765	50	4,962	07	49,031	30	



Samtidigt därmed att kanalverkets inkomster i följd af tillkomsten åren 1899—1900 af de konkurrerande järnvägslinjerna nedgått, hafva äfven driftkostnaderna måst reduceras. Af räkenskaperna synes framgå, att detta torde hafva skett genom att för närmaste tiden afstå från vidtagande af särskilda förbättringar å kanalen och inskränka sig till allenast dess nödvändiga underhåll. Något afsevärdare nedbringande af kostnaderna för administration, aflöningar åt tjänstemän och betjante, pensioner och fattigförsörjning samt utgifter för olycksfallsförsäkring har icke kunnat ske.

Då vi genom vår besiktning af kanalverket i dess helhet konstaterat, att, äfven om vissa förbättringsarbetens utförande skulle göra kanalleden tjänligare och således vara önskvärda, dess nödvändiga underhåll icke kan anses hafva blifvit eftersatt under depressionsperioden 1901—1906, så hafva vi ansett oss kunna med stöd af sistnämnda 6-årsperiod beräkna kanalverkets driftkostnader, sådana de under bolagets nuvarande regim torde komma att ställa sig för den närmaste framtiden, därest inga egentliga förbättringsarbeten utan endast nödiga underhållsarbeten verkställas, och hafva vi på sådana grunder funnit dessa driftkostnader kunna uppskattas till i genomsnitt nedan angifna belopp nämligen:

Kanalverkets underhåll .....	kronor	24,535: —
Aflöningar till kanalverkets tjänstemän .....	»	7,950: —
» » » betjante .....	»	4,800: —
Administration .....	»	5,310: —
Underhåll af kanalverket tillhöriga fastigheterna		
Norrnunbo och Finntorp .....	»	165: —
Utskylder samt jordersättningar för kanalområden .	»	1,805: —
Pensionering och fattigförsörjning.....	»	735: —
Försäkringsavgifter och ersättning för olycksfall.....	»	455: —
<hr/>		
Kanalverkets driftkostnader under		
bolagets nuvarande regim Summa kronor		45,755: —

Uti vårt i det efterföljande afgifna förslag rörande sättet för kanalverkets förvaltning och skötsel, därest detsamma öfvertages af staten, hafva vi funnit oss böra föreslå vissa ändringar med afseende å personal och aflöningsstat, hvilka ändringar skulle medföra en obetydlig höjning af aflöningsstaten utan att dock föranleda någon ökning af driftkostnaderna, enär kostnaderna för administrationen i motsvarande grad minskas under förutsättning att kanalverkets förvaltning ordnas på det sätt vi uti afd. VII närmare angifva.

På grund häraf anse vi oss böra uppskatta *driftkostnaden för kanalverket* till nedan angifna belopp, *därest detsamma öfvertages af staten* och administrationen ordnas på nyssnämnda sätt, samt under samma förutsättning att egentliga förbättringsarbeten få anstå, till dess ökade kanalinkomster kunna medgifva sådana arbetens utförande:

Kanalverkets underhåll .....	kronor	24,535: —
Aflöningar till kanalverkets tjänstemän .....	»	11,250: —
» » » betjante .....	»	4,800: —
Administration (expenser: se afd. VII) .....	»	2,000: —
Underhåll af kanalverket tillhöriga fastigheterna		
Norrtnunbo och Finntorp .....	»	165: —
Utskylder samt jordersättningar för kanalområden ..	»	1,805: —
Pensionering och fattigförsörjning .....	»	735: —
Försäkringsafgifter och ersättning för olycksfall .....	»	455: —

Kanalverkets driftkostnader efter dess

öfvertagande af staten Summa kronor 45,745: —

eller samma belopp som under kanalbolagets nuvarande billiga regim.

Då Strömsholms nya kanalbolag i sin underdåniga framställning anhåller, att staten måtte öfvertaga kanalverket genom att dels utlösa aktieägarna med 323,400 kronor, dels öfvertaga bolagets resterande lån å tillsammans 85,000 kronor, erbjudes staten sålunda att förvärfva kanalverket med allt hvad därtill hörer för en lösesumma af 408,400 kronor. Därvid skulle staten erhålla förutom själfva kanalen bland annat kanalverkets reparationsfond, uppgående vid 1906 års slut till 318,313 kronor 99 öre, samt i kanalverkets förråd befintliga inventarier, redskap och materialier, som den 31 december 1906 hade ett värde af c:a 56,500 kronor. Då reparationsfonden torde, äfven om staten öfvertager kanalen, böra bibehållas orubbad för enahanda ändamål som hittills, skulle sålunda lösenbeloppet 408,400 kronor med afdrag för värdet af förrådsartiklarna böra af kanalrörelsen förräntas, således ränta beräknas å 351,900 kronor.

Enligt hvad i det föregående är anfördt, torde bruttoinkomsten af kanalverket, med hvad därtill hörer, kunna beräknas till 65,555 kronor och driftkostnaden efter kanalverkets öfvertagande af staten kunna beräknas till 45,745 kronor. Skillnaden, eller 19,810 kronor, skulle således gifva dels ränta å förenämnda 351,900 kronor med 4 %, uppgående till 14,076 kronor, dels ett öfverskott af c:a 5,734 kronor för år.

Den afkastning, som skulle kunna beräknas af kanalen, därest den af staten öfvertages på de af kanalbolaget erbjudna villkoren, skulle sålunda kunna uppskattas till 4 % ränta å lösensumman samt ett belopp af c:a 5,700 kronor för år att afsätta till reservfond, under förutsättning att egentliga förbättringsarbeten å kanalleden få anstå, till dess ökade kanalinkomster kunna medgifva dylika arbetens utförande, såframt de icke utföras med af staten för ändamålet särskildt anvisade medel.

## II. *Frågan om kanalbolagets äganderätt till vattenfallen invid kanalen.*

Af de vid Strömsholms kanal belägna vattenfallen i Kolbäcksåån äro de flesta genom dammbyggnader utnyttjade i industriens tjänst.

De kanalbolaget tillagda jordområdena hafva strand utmed Prestforsen, fallet vid Norrtunbo, Bultfallet vid Skantsen, fallet vid Hallstahammars valsverk, Öfre och Nedre Trångforsen, fallen vid Ålsätra, Hofgården, Seglingsberg, Vestanfors och öfre delen af vattenfallet vid Sembla. Sina andelar i vattenfallen vid Prestforsen, Norrtunbo, Skantsen, Hallstahammars valsverk och vid Ålsätra har kanalbolaget genom särskilda till utgången af åren 1951 och 1952 gällande kontrakt utarrenderat: andelen i Prestforsen för ett årligt arrende af 100 kronor till aktiebolaget Sörstafors pappersbruk, andelen i vattenfallet vid Norrtunbo för 10,500 kronor årligen till brukspatronen C. E. Hæger i Lilla Edet, andelen i Bultfallet vid Skantsen för 2,500 kronor årligen till bultfabriksaktiebolaget Hallstahammar, andelen i vattenfallet vid Hallstahammars valsverk för 1,500 kronor årligen till Hallstahammars aktiebolag samt andelen i vattenfallet vid Ålsätra för 2,250 kronor årligen till Surahammars bruks aktiebolag, utgörande dessa arrendebelopp tillsammans 16,850 kronor årligen.

Af de återstående vattenfallen i ån utmed kanalbolagets strand, nämligen vid Öfre och Nedre Trångforsen, Hofgården, Seglingsberg, Vestanfors och öfre delen af fallet vid Sembla, har kanalbolaget ingen arrendeinkomst. Alla dessa vattenfall, utom det vid Hofgården, äro genom dammbyggnad utnyttjade, i det att hela vattenkraften i ån utnyttjas vid Nedre Trångforsen af Hallstahammars aktiebolag, vid Öfre Trångforsen af Svenska metallaktiebolaget i Västerås, vid Seglingsberg af Ramnäs bruks aktiebolag, vid Vestanfors och vid öfre delen af Sembla af Fagersta bruks aktiebolag.

Vid genomgående af de olika kontrakt och afhandlingar, genom hvilka kanalverket förvärfvat de till kanalen nu hörande områdena, hafva vi funnit bland annat, att vederbörande jordägare, under erkän-

nande af Strömsholms nya kanalbolags äganderätt till de gamla områden, som tillhört kanalen före dess ombyggnad åren 1842—1860, öfverlåtit och afträdt all den mark vid Sembla, Vestanfors och Hofgården, som därutöfver vid ombyggnaden blifvit tillagd de nya kanalområdena och att ägarna förklarar sig mot den öfverenskomna ersättningen i årlig afgift eller i penningbelopp en gång för alla »afhända sig och sina efterkommande nu och för all framtid marken att af Strömsholms nya kanalbolag evärdeligen ägas och besittas», samt vidare att kanalbolaget mot vederlag i annan därför särskildt inköpt jord tillbytt sig kanalområdet vid Seglingsberg, äfvensom att kanalområdet vid Öfre och Nedre Trångforsen förvärfvats af kanalbolaget dels genom köp, dels mot vederlag af annan jord.

Ingenstädes i afhandlingarna angående dessa köp eller ägoutbyten synes af säljarna något förbehåll hafva gjorts angående bibehållande för dem af rätt till vattnet i ån utmed stranden till de åt kanalverket afyttrade ägområdena, hvarför, då vattenrätten icke vid köpet eller ägoutbytet uttryckligen särskildt undantagits från detta, kanalbolaget torde hafva genom respektive köp eller ägoutbyten förvärfvat den vattenrätt i Kolbäcksån, som tillhörde de af kanalbolaget sålunda förvärfvade strandägor utmed denna.

Såvidt vi kunnat finna, läser kanalverket sålunda på grund af sin strandrätt äga laglig andel i vattenkraften jämväl i vattenfallen vid Öfre och Nedre Trångforsen, Hofgården, Seglingsberg, Vestanfors och öfre delen af fallet vid Sembla.

Med stöd af stadgandet i § 3 af nu gällande vattenrättsförordningen af den 30 december 1880 nyttja de förenämnda bolagen — Hallstahammars aktiebolag, Svenska Metallaktiebolaget, Ramnäs bruks aktiebolag och Fagersta bruks aktiebolag — äfven kanalbolagets lott i vattnet vid Trångforsen, Seglingsberg, Vestanfors och Sembla, enär kanalbolaget vid de laga häradssyner, som föregått uppförandet af dammbyggnaderna därstädes, icke velat i byggnaden deltaga.

---

### III. *Värdering af kanalen med allt, hvad därtill hörer.*

I kanalverkets räkenskaper är kanalen med hvad därtill hörer vid 1906 års utgång bokförd med ett belopp af öfver 3,000,000 kronor, motsvarande den ursprungliga kostnaden för kanalens anläggning, inköp af nu innehafvande fastigheter, jordområden, inventarier och förråds-materialier m. m.

Vid en uppskattning af nuvarande värdet kunde visserligen det förfaringssättet tänkas användt, att man sökte noggrannast möjligt bestämma de afskrifningar, som skulle motsvara den hittills inträdda värdeminskningen för hvarje kanalverkets tillhörighet, men på samma gång ett dylikt tillvägagångssätt vore synnerligen tidsödande, måste resultatet i hvarje fall blifva till en viss grad beroende af en subjektiv uppfattning och sålunda gifva en mer eller mindre osäker värdering. Men dessutom komme en dylik värdering sannolikt att gifva en oriktig uppfattning om verkliga värdet. En anläggning, den må på sin tid ha medfört en kostnad hvilken som helst och för närvarande vara i hur godt skick som helst, kan nämligen icke i verkligheten anses hafva större värde, än som motsvarar dess nettoafkastning vid tiden för värderingen eller rättare den nettoafkastning, som anläggningen, på bästa sätt skött, då kan gifva.

Vi finna oss fördenskull böra vid värdesättandet utgå från den af kanalverket för närvarande påräkneliga nettobehållningen.

I det föregående hafva vi angifvit, att bruttoinkomsten af kanalverket med hvad därtill hörer torde kunna beräknas till 65,555 kronor och driftkostnaden efter kanalverkets öfvertagande af staten (under angifna förutsättningen om sättet för kanalverkets förvaltning) till 45,745 kronor, hvadan nettoafkastningen kan beräknas till c:a 19,810 kronor. Efter en räntefot af 4 % motsvarar denna nettoafkastning ett kapitalvärde af 495,250 kronor.

På ofvan angifna grunder anse vi sålunda, att kanalens med allt hvad därtill hörer nuvarande värde kan uppskattas till ett belopp af c:a 495,250 kronor.

IV. *Storleken af den lösensumma, som enligt de af kanaldirektionen angifna grunder skulle komma att af staten erläggas.*

I sin underdåniga framställning anhåller kanalbolaget, att staten måtte öfvertaga och inlösa kanalverket med allt hvad därtill hörer i fast och lös egendom, däri inberäknad den i riksgäldskontoret indestående reparationsfonden om 318,313 kronor 99 öre, mot skyldighet för staten att härför dels utlösa kanalverkets aktieägare med 323,400 kronor, dels öfvertaga återbetalningsskyldigheten för återstoden af kanalverkets obligationslån med 22,000 kronor och återstoden å dess lån ur handels- och sjöfartsfonden med 63,000 kronor.

Enligt dessa af kanalbolaget erbjudna grunder skulle sålunda lösensumman uppgå till sammanlagt 408,400 kronor, hvilken lösensumma

således skulle med 86,850 kronor understiga det belopp, hvartill vi finna värdet af kanalverket med allt hvad därtill hörer för närvarande kunna uppskattas.

V. *Huruvida kanalen är väl underhållen eller huruvida särskilda reparations- och förbättringsarbeten äro erforderliga för dess försättande i godt skick samt eventuella kostnaden för dessa arbeten.*

Genom besiktning under dagarna den 11 till och med den 15 i denna månad af Strömsholms kanal med tillhörande slussbyggnader, förrådsbyggnader och bostadslägenheter m. m. hafva vi funnit, att kanalen i sitt nuvarande skick är i hufvudsak väl underhållen, så att nödiga underhållsarbeten årligen blifvit utförda till sådan omfattning, att intet af betydelse härutinnan kan sägas hafva blifvit eftersatt, hvilket väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom årliga inspektioner städse öfvervakat. För bibehållande af kanalens bestånd synes därför icke erfordras annat än det jämna underhåll, som under normala förhållanden alltid måste förutsättas såsom erforderligt.

Emellertid anse vi vissa rena förbättringsarbeten önskvärda. I sådant afseende få vi anföra, att en ytterligare förstärkning af vissa kanalbanker samt förstärkning af kanalsidorna under vatten i de grädda kanaldelarna medelst stenskonung skulle bidra till en ökad trygghet och en minskning af den årliga underhållskostnaden. En utvidgning af sektionen för kanaldelarna ofvan och nedan Strömsholms sluss synes oss jämväl önskvärd i samband med kanalsidornas förstärkning därstädes.

I den naturliga farleden i Kolbäcksån förefinnas vissa stråk och pass, hvarest särskildt under flodtid råder för trafiken besvärande strömdrag. Dessa ställen äro följande, nämligen stråket vid Bullerkällan mellan Fagersta och Uddnäs, Sundboströmmen mellan sjöarna Stora och Lilla Aspen, passet Flodhäll vid södra ändan af sjön Åmanningen, Ramnäsströmmen söder om Ramnäs slussar, stråket vid Norrby bro strax söder om »Ramnäsströmmen», Tvättstenshålet strax söder om Norrby bro, Magforsen omkring 2 $\frac{1}{2}$  km. norr om Hofgårdens slussar, Olbergaforsen omkring 3 km. söder om, Getingforsen omkring 4 km.

söder om och Laggarforsen omkring 5 km. söder om samma slussar, Trångforsen vid norra ändan af Trångfors kanal, Kolbäcksströmmen omkring 0,5 km. nedom Kolbäcks järnvägsbro samt Vesterkvarnströmmen vid öfre ändan af Vesterkvarns kanal. Af dessa strömdrag synas de vid Trångfors, Kolbäck, Vesterkvarn och Magfors vara de för trafiken mest besvärande och sålunda rensningar här vara i första hand erforderliga för farledens förbättrande, men, i den mån tillgångar därtill kunde disponeras, skulle rensningar äfven i de öfriga strömdragen väsentligen bidra till trafikens underlättande.

För att med större tillförlitlighet kunna beräkna kostnaderna för dessa rensningsarbeten, skulle det erfordras ingående undersökningar på platsen, dels under pågående vårflod för uppmätningar af då rådande stora strömhastigheter, dels vid lågvattensförhållanden för noggrann uppmätning af nödiga tvärsektioner samt för grundundersökningar i samtliga pass och stråk. Då den åt oss anförtrodda utredningen i fråga om statens öfvertagande af Strömsholms kanalverk af hänsyn till ärendets tilltänkta behandling vid instundande riksdag icke kunnat utsträckas öfver de för nämnda undersökningar å platsen passande årstiderna, hafva vi endast kunnat göra en mer och mindre osäker uppskattning af de eventuella kostnaderna för samtliga de ofvan angifna förbättringsarbetena, som vi anse böra i mån af tillgångar verkställas. Enligt en dylik uppskattning beräknas de förberörda förbättringsarbetena kunna utföras för en sammanlagd kostnad af 120,000 kronor.

Af dessa arbeten anse vi bankförstärkningar, stenskoningar, utvidgningar af kanaldelarna ofvan och nedan Strömsholms sluss samt årensningarna vid Trångfors, Kolbäck, Vesterkvarn och Magfors såsom mera angelägna, och beräkna vi öfverslagsvis, enligt samma uppskattning, dessa förbättringsarbeten kunna utföras för en total kostnad af 55,000 kronor.

Dessa kostnadsuppskattningar kunna på ofvan anförda skäl endast gifva ett ungefärligt begrepp om eventuella kostnaden för de önskvärda förbättringsarbetena, men dessa arbeten äro ej heller af mera trängande natur, än att de kunna och böra utföras först i mån af tillgångar eller medelst särskildt därtill anslagna medel efter verkställande vid de rätta årstiderna af nödiga detaljundersökningar och därpå grundade tillförlitliga kostnadsberäkningar.

VI. *Beloppet af de till kanalbolagets nuvarande och förutvarande tjänstemän och betjante utgående aflöningar och pensioner.*

Kanalbolagets vid kanalen anställda tjänstemän utgöras af en mekanikus, äfven benämnd direktör, hvilken därjämte innehafver och sköter befattningen som kamrerare, samt en kassör vid hufvudstationen (Skantzen) och tvenne uppbördsmän å linjen (vid Virsbo och Sembla).

De vid kanalen anställda betjante utgöras af 21 sluss- och brovakter.

Löneförmånerna utgöra för *kanaldirektören* (samtidigt mekanikus och kamrerare):

Lön och skjutsersättning .....	kr. 5,000: —
Fri boställslägenhet vid Skantzen.	
Fri ved.	

*Kassören:*

Lön .....	kr. 2,200: —
Fri bostad vid Skantzen och	
Fri ved.	

*Uppbördsmännen:*

Vid Virsbo .....	kr. 550: —
» Sembla .....	» 200: —

---

Summa kronor 7,950: —

Löneförmånerna utgöra för kanalens *slussvakter*:

Lön 145 à 400 kr.

Fri bostad jämte jordområde till brukning.

Lönen varierar i allmänhet efter antalet slussar och broar, som hvarje vakt har att sköta.

*Brovakter:*

Lön 100 à 135 kr.

Fri bostad jämte jordområde till brukning.

Aflöningen till sluss- och brovakterna jämte mera tillfälliga biträden uppgår till omkring 4,800 kronor om året, med någon ringa variation beroende af årsbehovet af tillfälliga biträden; aflöningen för de fast anställda sluss- och brovakterna uppgår till sammanlagdt 4,234 kronor om året.



Till den nuvarande *kanaldirektionen* utgå följande arfvoden, nämligen:

till ordföranden .....	kr.	900: —
» en ledamot .....	»	650: —
» en ledamot och kassadirektör .....	»	1,050: —
» en sekreterare .....	»	650: —
	Summa kronor	3,250: —

hvertill kommer

för vaktmästare .....	kr.	100: —
» expenser omkring .....	»	1,960: —
	Summa kronor	5,310: —

till hvilket belopp administrationskostnaden för närvarande i medium uppgår.

I afsende å pensioner hafva vi inhämtat:

*att* kanalbolaget tillförsäkrat den nuvarande kanaldirektören pension, att utgå med belopp af 80 % å 6,000 kronor eller med 4,800 kronor, och den nuvarande kassören pension, att utgå med 80 % å 2,300 kronor eller med 1,840 kronor, att för båda utgå från den tid, som aktieägarna framdeles komme att på kanaldirektionens förslag bestämma;

*att* för nuvarande uppbördsmännen vid Sembla och Virsbo samt för sluss- och brovakter icke finnes något bestämdt i afseende å pension; samt

*att* sedan den 1 april 1897 utgått pension med 250 kronor om året samt fri bostad åt f. d. uppbörds mannen och slussvaktaren vid Sembla, hvilken pension vid pensionärens död den 7 mars 1907 upphörde.

Fattigunderstöd i kanalens enskilda fattigvård utgår årligen med belopp, som plägar uppgå till mellan 500 och 700 kronor: exempelvis utgick dylikt understöd

år 1880 med kronor	501: 36
år 1887 » »	546: —
år 1906 » »	697: 35

VII. *Förslag rörande sättet för kanalens förvaltning och förslag till löne- och omkostnadsstat för kanalen, under förutsättning att den öfvertages af staten.*

Strömsholms kanalverk förvaltas för närvarande af en i Stockholm stationerad kanaldirektion, bestående af en ordförande och 2:ne ledamöter, af hvilken en är kassadirektör, hvarjämte direktionen har till biträde en sekreterare.

Kanalens skötsel handhafves af en vid kanalen å den kanalverket tillhöriga lägenheten Skantzen boende kanaldirektör med biträde af en vid Skantzen boende hufvudkassör, 2:ne vid kanallinjen boende uppborädsmän samt 21 sluss- och brovakter, fördelade vid de olika kanalstationerna.

Kanaldirektören, som därjämte bestrider kamrerartjänsten vid kanalen, utöfvar den dagliga tillsynen öfver kanallinjen med slussar och broar samt de kanalen tillhöriga byggnaderna. Han har vidare under sin direkta vård kanalarkivet, kanalförrådet äfvensom kanalens fattigförsörjningsanstalt. Kanaldirektören är därjämte, i sin egenskap af kamrerare, redogörare och uppborädsman för kanalens samtliga inkomster, med biträde härvid af hufvudkassören och de tvenne å linjen stationerade uppborädsmännen. Det åligger vidare kanaldirektören att hvarje höst förrätta en noggrann årsbesiktning af hela kanalleden och att på grund af denna besiktning utarbета och kostnadsberäkna fullständig plan för kommande årets underhålls- och förbättringsarbeten, samt att därpå i god tid före årets utgång underställa denna arbetsplan kanaldirektionens godkännande och fastställelse, hvarefter den sålunda fastställda arbetsplanen skall tjäna till efterrättelse vid det kommande årets arbeten.

*Löne- och utgiftsstaten*

för kanaldirektionen, tjänstemännen och betjante vid kanalverket utgår för närvarande med de redan under afd. VI i det föregående angifna belopp, nämligen:

Lön till ordföranden i kanaldirektionen .....	kr.	900:—
» » en ledamot i » .....	»	650:—
» » » » och kassadirektör .....	»	1,050:—
» » en sekreterare .....	»	650:—
» » en vaktmästare vid direktionens sammanträden .....	»	100:—
Expenser, omkring (medium) .....	»	1,960:—

Transport kr. 5,310:—

	Transport	kr. 5,310: —
Lön till kanaldirektören, däri inbegripet rese-		
ersättning i ett för allt .....	kr. 5,000: —	
» till kassören .....	» 2,200: —	
» » 2:ne uppbördsmän å linjen .....	» 750: —	= 7,950: —
» » 21 sluss- och brovakter, jämte till-		
fälliga biträden .....	kr. 4,800: —	
	<u>Summa</u>	<u>kr. 18,060: —</u>

utgörande nuvarande omkostnaden för administration och löner.

En enklare och billigare förvaltning och skötsel än den nuvarande kan svårligen tänkas. Af den redogörelse vi under afd. I lämnat angående kanalens afkastning framgår, att kanalverkets närvarande ekonomiska ställning icke gärna kan bära väsentligen högre omkostnader för förvaltning och skötsel.

Då enligt vår åsikt kanalens dagliga tillsyn och skötsel på ett fullt tillfredsställande sätt äfven för åtminstone den närmaste framtiden och dess antagliga trafikförhållanden kan skötas genom de vid kanalen för närvarande anställda tjänstemän och betjante, finna vi oss, under förutsättning att kanalverket öfvertages af staten, icke böra föreslå annat än en mindre ändring uti den nuvarande personaluppsättningen därstädes, hvilken uppsättning vi sålunda förutsätta skola bibehållas vid kanalverket efter dess öfvertagande af staten. Då vi finna det vara oundgängligen behöfligt, att det beredes kanaldirektören någon lättnad i den direkta skötsel af kanalförrådet, hvarmed han för närvarande är betungad jämsides med sina öfriga mycket kräfvande åligganden såsom kanalverkets direktör, mekanikus och kamrerare, så anse vi ock oundgängligen erforderligt att till kanaldirektörens biträde vid kanalförrådet anställas en materialskrifvare för att tjänstgöra å detta under kanaldirektörens tillsyn, hvarför vi ock nedan i förslag till löne- och omkostnadsstat beräkna för en dylik tjänsteman ett lönebelopp, som vi, med aktgifvande på kanalverkets knappa inkomststat och under antagande att platsen må kunna besättas exempelvis med någon pensionerad underofficer, sätta så lågt som till 1,000 kronor om året jämte fri bostad, hvartill vid Skantzen lägenhet utan större kostnad synes oss kunna beredas i kanalkontorsbyggnaden.

Med hänsyn till den för nutida förhållanden låga lön, som kanaldirektören åtnjuter, hvilken vi finna icke motsvara vare sig den ställning, han såsom kanalverkets direktör intager och jämväl efter dess öfvertagande af staten torde böra intaga, eller det maktpåliggande och mångsidiga arbete, som för kanalens skötsel och drift måste af honom

krävas, finna vi oss böra föreslå sådan ändring uti de till honom för närvarande utgående löneförmånerna, att lönen sättes till 6,000 kronor årligen. Af sin nuvarande till endast 5,000 kronor uppgående årslön har kanaldirektören skolat själf bekosta sina resor i tjänsten (med undantag för resor till direktionssammanträden i Stockholm). En dylik inskränkning i den förut knappt tilltagna lönen lär icke kunna anses skälig eller efter kanalens öfvertagande af staten riktig, hvarför vi jämväl anse, att särskild ersättning till kanaldirektören för hans resor i tjänsten bör i lönestaten upptagas, ehuru vi likväl finna oss böra föreslå denna att utgå med ett fast belopp af allenast 1,000 kronor om året i ett för allt, för att icke betunga budgeten med ett obestämdt och sannolikt större belopp, att utgå enligt bestämmelserna för den klass af allmänna resereglementet, hvartill kanalverkets direktör såsom statens tjänsteman vore att hänföra.

Jämväl för kassören, som åtnjuter en lön af endast 2,200 kronor jämte fri bostad, finna vi oss böra föreslå lörens höjande, så att den komme att utgå med 2,500 kronor om året förutom den fria bostaden.

Löneförmånerna för de tvenne uppbördsmännen samt sluss- och brovakter finna vi, äfven efter statens öfvertagande af kanalen, icke för närvarande föranleda till någon höjning i betraktande däraf, att dessa kanalens betjante alla på de från kanaltjänsten lediga tiderna af dagen bedrifva något handverk eller idka handelsrörelse vid sidan af tjänsten. Detta förhållande, som alltjämt varit sedvanligt vid kanalen och kunnat utan olägenhet för kanalens behöriga skötsel äga fortvaro, medför den fördel för kanalverket, att af den fasta stammen af sluss- och brovakter, oaktadt den ringa kontanta lönen, alla äro i bärgad ställning och kunna draga sig fram med nuvarande aflöningsförmåner af en kontant mindre lön samt bostad och jordområde till brukning, hvarför ej heller f. n. någon framställning till kanalbolaget om löneförhöjning från dem gjorts.

Såsom i det föregående omförmälts, har kanalens skötsel handhafts och öfvervakats af den vid kanalen bosatte kanaldirektören, som ägt att inför kanaldirektionen redovisa kanalens inkomster och till kanaldirektionen inkomma med arbetsplan för kommande årets underhålls- och förbättringsarbeten för fastställelse samt i öfrigt med de framställningar, som i kanalens angelägenheter erfordras.

Efter kanalverkets öfvertagande af staten blefve det nödvändigt att ersätta den nuvarande kanaldirektionen med statsmyndighet, som skulle kontrollera och öfvervaka kanaldirektörens skötsel af kanalverket, årligen inspektera kanalen med därtill hörande anläggningar, utöfva revision å kanaldirektörens redovisningar af kanalens inkomster, till

hvilken myndighet kanaldirektören jämväl skulle äga att för pröfning och fastställelse ingifva den af honom upprättade arbetsplanen för kommande årets underhålls- och förbättringsarbeten samt i öfrigt göra de framställningar, som i kanalens angelägenheter erfordras.

Denna myndighet anse vi böra vara väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som jämlikt den för styrelsen gällande instruktionen skall handlägga tekniska och administrativa ärenden, som angå kanaler och som hittills genom årliga inspektioner öfvervakat kanalens underhåll. I denna styrelse borde chefen för tekniska ärenden granska och föredraga den årliga af kanaldirektören upprättade arbetsplanen för kanalens underhålls- och förbättringsarbeten och i öfrigt handlägga samtliga framställningar från kanaldirektören utom dem, som röra kanaldirektörens kassa-redovisningar och revisionen, som skulle handläggas af byrådirektören för den administrativa afdelningen i nämnda styrelse såsom kassakontrollant.

Genom en dylik anordning af kanalverkets förvaltning och skötsel blefve denna alldeles liknande den nuvarande, som med den minsta möjliga personaluppsättning och under enklaste möjliga former på fullt nöjaktigt sätt fyllt sitt ändamål, och kunde kostnaden på detta sätt, oaktadt de ofvan motiverade tillbörliga höjningarna af lönerna för kanaldirektören och kassören samt den nödiga tillökningen med en materialskrifvare, icke desto mindre genom bortfallande af de hittills nödiga arfvodena till ordförande och ledamöter i kanaldirektionen samt till sekreterare i denna begränsas till samma låga belopp som under nuvarande förhållanden, hvilket är en trängande nödvändighet, såsom synes af den under afd. I lämnade redogörelsen för kanalverkets inkomster och utgifter.

Löne- och utgiftsstaten för kanalverket finna vi oss sålunda, under förutsättning att den nuvarande kanaldirektionen ersättes med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom den statsmyndighet, under hvilken kanalverket skulle sortera, kunna beräkna till nedan angifna belopp, nämligen:

Lön till kanaldirektören .....	kr.	6,000: —
Resekostnadsersättning till kanaldirektören .....	»	1,000: —
Lön till kassören vid kanalen .....	»	2,500: —
» » materialskrifvaren vid kanalen .....	»	1,000: —
» » 2:ne uppbornsmän vid kanalen .....	»	750: —
	Transport	kr. 11,250: —

	Transport	kr. 11,250: —
Lön till 21 sluss- & brovakter jämte tillfälliga biträden	»	4,800: —
Expenser vid kanalen	»	2,000: —
		<hr/>
	Summa	kr. 18,050: —

Löne- och omkostnadsstaten i sin helhet, sedan staten öfvertagit kanalen, finna vi oss under ofvan angifna förutsättningar rörande den nuvarande kanaldirektionens ersättande samt på grund af hvad under afd. I blifvit utredt, böra beräkna som följer:

I. *Aflöningsstaten.*

Tjänstemännens vid kanalen aflöning	.....	kr. 11,250: —
Kanalbetjäntes aflöning	.....	» 4,800: —
		<hr/>
		kr. 16,050: —

II. *Omkostnadsstaten.*

Underhåll af kanalen med därtill hörande byggnader och anläggningar	.....	kr. 24,535: —
Underhåll af fastigheterna Norrtunbo och Finntorp	.....	» 165: —
Expenser vid kanalen	.....	» 2,000: —
Utskylder samt jordersättningar för kanalområden	.....	» 1,805: —
Pensionering af betjante och fattigförsörjning	.....	» 735: —
Försäkringsafgifter och ersättningar för olycksfall	.....	» 455: —
		<hr/>
		kr. 29,695: —
		<hr/>
	Summa	kr. 45,745: —

Efter kanalverkets öfvertagande af staten torde de vid öfvertagandet i statens tjänst inträdande tjänstemännen och betjante vid kanalen böra tillförsäkras rätt till pension vid inträdda 65 års ålder. Hvad beträffar de då utgående pensionernas storlek, torde de böra för kanaldirektören och kassören utgå med 80 % af lönen (eller samma belopp, som de tillförsäkrats af det nuvarande kanalbolaget), men för sluss- och brovakterna (för hvilka nu intet är bestämdt) med hela det kontanta lönebeloppet, i betraktande däraf, att de kontanta lönerna för dessa äro så låga, att sluss- och brovakterna i tjänst — såsom förut omförmälts — äro för sin bärning hänvisade till enskildt förvärf vid sidan af tjänsten.

Under afd. I hafva vi anfört, att afkastningen af kanalen kan antagas medgifva förräntning af lösenbeloppet med 4 % samt en årlig afsättning af ett mindre belopp om 5,000 å 6,000 kronor om året till en reservfond, men att, så länge nettobehållningen icke väsentligen ökas, önskvärda förbättringsarbeten kunna utföras endast med af staten därför särskildt anslagna medel. Detta förhållande skulle emellertid icke vara för Strömholms kanal såsom en statens trafikled enastående ogynnsamt, när detsamma är förhållandet med statens järnvägar, som icke lämna staten större inkomst än allra högst 3 å 4 % å det totala anläggningskapitalet, med påföljd att för anskaffande af ny rullande materiel och för utförande af större nyanläggningar och förbättringsarbeten medel måste ur statskassan särskildt beviljas i mån af behof.

I öfrigt — med hänsyn till det förhållande, att de nuvarande lägre inkomsterna å Strömholms kanal torde i väsentlig mån vara att tillskrifva den skarpa konkurrensen från järnvägarnas sida, hvilken, hvad åtminstone beträffar Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg, föranledt denna järnväg att under seglationstiden högst väsentligt nedsätta frakterna å järnvägen för att till det yttersta konkurrera med kanalen — synes det oss, som skulle staten, om Strömholms kanal öfverginge i dess ägo, kunna och bära omöjliggöra ett dylikt förfaringssätt från järnvägarnas sida, när, vid det förhållande att Kungl. Maj:t äger att fastställa taxa för transporter å järnvägarna, det torde kunna af Kungl. Maj:t förhindras icke blott att den trafikerande allmänheten betungas med utöfver taxans bestämmelser höjda afgifter, utan jämväl att icke undantagstariffer i speciellt konkurrensyfte af järnvägarna med själftagen rätt tillämpas till uppenbar skada för en statens egen kanalled.

Men äfven oafsedt att vi hålla före, att möjligheter att få kanalverkets inkomster att stiga utöfver de senare årens låga standard icke synas uteslutna, torde det i och för sig vara uppenbart, att det skulle lända det allmänna till största gagn, att staten genom inköp af Strömholms kanal möjliggjorde bibehållandet af denna 10 mil långa kommunikationsled, som, tillkommen under statens kraftiga medverkan (genom anslag och lån af sammanlagdt 2,020,000 kronor) och under en af Sveriges konungars personliga hägn och särskilda omvårdnad, sammanbinder tvenne provinsers betydligaste vattendrag med Mälaren och landets hufvudstad samt genomgår trakter, där den för fosterlandet viktiga järnhandteringen bedrifves af våra förnämsta järnbruk, belägna invid kanalen.

Oss synes det därför vara en angelägenhet af synnerligen stor betydelse för vårt land att icke låta det komma därhän, att Ströms-

holms kanalled till sistone varder nedlagd, hvilket, till men för Bergslagen, antagligen komme att ske, därest den slutligen efter en ruinerande konkurrens komme att förvärfvas af någon af de konkurrerande järnvägarna, i hvilket fall jämväl hela det af staten å kanalen nedlagda kapitalet ginge totalt förloradt.

Den utredning vi härmed vördsamt få till herr statsrådet öfverlämna, finna vi oss därför böra afsluta medelst ett varmt förordande af statens öfvertagande af Strömsholms kanal på de af kanaldirektionen erbjudna villkor, som i det föregående finnas anförda.»

Yttrande af  
fullmäktige i  
riksgäldskontoret.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hafva uti afgifvet yttrande meddelat, att Strömsholms nya kanalbolags jämlikt bestämmelse i Kungl. Maj:ts privilegium för bolaget af den 28 april 1842 bildade och i riksgäldskontoret förvarade reparationsfond för närvarande utgöres af följande värdehandlingar å nedan angifna nominella belopp:

Obligationer, utfärdade af		
Svenska staten år 1887 med 3,6 % ränta .....	78,000: —	
Sveriges allmänna hypoteksbank:		
år 1880 med 4 % ränta .....	kr. 76,300: —	
» 1883 » 4 % » .....	» 2,200: —	
» 1883 » 3 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> % » .....	» 400: —	
» 1886 » 3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> % » .....	» 2,933: 33	
» 1889 » 3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> % » .....	» 125,200: —	207,033: 33
Amorteringsfonden för apoteksprivilegierna år 1889 med		
3,6 % ränta .....	30,000: —	
	<u>Kronor 315,033: 33</u>	
Om härtill lägges vid 1907 års slut upplupna icke förfallna räntor .....	3,217: 91	
uppgick fonden vid nämnda tidpunkt till kronor .....	<u>318,251: 24</u>	

Hvad angår värdet af fondens ofvannämnda obligationer, hvilka gifva en årlig ränta af 11,526 kronor 67 öre, så anse riksgäldsfullmäktige, att dessa obligationer, om de skulle realiseras under nuvarande förhållanden, då kurserna äro ovanligt låga, visserligen endast kunna lämna ett belopp, som afsevärdt understiger 300,000 kronor; men att nämnda summa däremot torde åtminstone i det närmaste kunna utfås genom värdehandlingarnas realiserande vid en tidpunkt, då kurserna åter nått normal höjd.



Förslag till kontrakt angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Strömsholms kanal och viss annan Strömsholms nya kanalbolag tillhörig egendom har uppgjorts och i princip godkänts af Strömsholms nya kanalbolag vid ordinarie bolagsstämma den 29 november 1907, hvarjämte bolagets direktion bemyndigats att i kontraktet vidtaga de mindre väsentliga ändringar och tillägg, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Sedan därefter i kontraksförslaget med samtycke af bolagets direktion gjorts några mindre ändringar, är detsamma af följande lydelse:

»Kontrakt angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Strömsholms kanal och viss annan Strömsholms nya kanalbolag tillhörig egendom.

### § 1.

Strömsholms nya kanalbolag försäljer till Kungl. Maj:t och kronan Strömsholms kanal med alla dess tillhörigheter i fast och löst samt öfverläter till Kungl. Maj:t och kronan de nyttjanderätter, öfver hvilka kanalbolaget förfogar, allt enligt 1906 års balansextrakt.

Köpet omfattar sålunda:

1) den rätt kanalbolaget äger på grund af det utaf Kungl. Maj:t för kanalbolaget i nåder gifna privilegium af den 28 april 1842;

2) kanalen med dess slussar, dammar och andra inrättningar;

3) all den rätt till jord och vatten, som genom berörda kungl. privilegium tillagts kanalbolaget eller eljest för kanalbolagets räkning förvärfvats;

4) samtliga kanalbolaget tillhöriga hus och byggnader;

5) alla till kanalverket hörande materialier, redskap och förrådsartiklar, pråmar och andra farkoster, möbler m. fl. lösören af hvad slag de vara må;

6) de kanalbolaget tillhöriga, i riksgäldskontoret förvarade värde- och säkerhetshandlingar, hvari kanalens reparationsfond redovisas och som enligt 1906 års bokslut af riksgäldskontoret upptagits och bokförts till ett nominellt värde af 315,033 kronor 33 öre äfvensom enligt föreskrift inneliggande säkerhet för Sotsundets reparationsfond, utgörande 2,000 kronor uti bankdepositionsbevis.

Aktieägarna enskildt tillhöriga kassabehållningen å aktieutdelningskonto enligt 1906 års bokslut, utgörande 15,346 kronor 81 öre, jämte uttagen aktieutdelning 470 kronor, förbehålles aktieägarna och ingår ej i försäljningen.

## § 2.

Tillträdet sker den 1 januari 1909.

## § 3.

All den egendom, som enligt detta kontrakt till kronan öfverlättes, öfverlämnas af kanalbolaget, fri från penningeinteckning och i det skick, hvori densamma vid afträdet befinnes. Därvid aflämnas tillika af kanalbolaget köpebref samt tillgängliga andra åtkomsthandlingar till öfverlättna fastigheter och nyttjanderätter, hvarvid kanalbolaget dock icke tillförsäkrar statsverket annan eller bättre rätt, än den som tillkommer kanalbolaget, hvilket alltså fritager sig från hemulsskyldighet.

## § 4.

Kanalbolaget förbinder sig att, till dess den öfverlättna egendomen till statsverket afträdes, behörigen som hittills underhålla och väl vårda densamma samt att under år 1908 vidkännas icke blott alla omkostnader för kanaldriften utan äfven de under samma år förfallande onera och utskylder samt öfriga utgifter för kanalverkets olika grenar emot rättighet för kanalbolaget att uppbära samma års alla kanal- och öfriga inkomster från fastigheterna och vattenfallen äfvensom den på tiden intill den 1 januari 1909 belöpande ränteafkomsten af förenämnda reparationsfonders säkerhetshandlingar.

## § 5.

Köpeskillingen utgör 323,400 kronor, motsvarande aktiekapitalets nominella belopp, och erlægges af riksgäldskontoret vid egendomens tillträde till kanalbolagets direktion eller dess valda ombud.

## § 6.

Skulle genom naturhändelse eller annat olycksfall, hvartill kanalbolaget ej är vållande, skada före afträdet inträffa å kanalen af sådan omfattning, att för dess afhjälpande större eller mindre del af kanalverkets reparationsfond behöfver aulitas och af sådan orsak densammas belopp minskas, drabbar sådant statsverket utan minskning af den betingade köpeskillingen.

## § 7.

Kanalbolagets rättigheter och skyldigheter på grund af kontrakten om kanalbolagets vattenfall och andra aftal rörande de öfverlätna och försålda egendomarna äfvensom till följd af öfriga utaf kanalbolaget för kanalverkets drift eller eljest ingångna skriftliga öfverenskommelser och gjorda medgifvanden öfvertagas, i hvad på kanalbolaget ankommer, af svenska staten.

Från gäldande af kanalbolagets återstående skuld, nämligen dels till handels- och sjöfartsfonden, 54,000 kronor, dels ock för bolagets år 1885 upptagna obligationslån, 22,000 kronor, befrias kanalbolaget, och statsverket öfvertager betalningsansvaret för dessa lån.

Bolaget betalar den ränta å obligationslånet, som belöper å tiden före tillträdesdagen.

## § 8.

De af förre kamreraren vid kanalverket, kaptenen L. P. Hellström, i lifstiden genom donationer bestämda, under kanalbolagets förvaltning stående fonder, dels en lifräntefond, dels ock en s. k. studiefond, hvilka fonders behållningar enligt kanalbolagets balanskonto för år 1906 uppgingo till 1,046 kronor 79 öre för den förra samt 3,653 kronor 56 öre för den senare fonden, omhändertagas af statsverket med enahanda rättigheter och förpliktelser, som i afseende å desamma tillkommit kanalbolaget och dess direktion.

## § 9.

Kanalbolagets räkenskaper för år 1908 skola, om så af kanalbolagets direktion påfordras, afslutas af vederbörande tjänstemän vid kanalverket utan kostnad för kanalbolaget, änskönt dessa tjänstemän efter egendomsafträdet må hafva öfvergått i statens tjänst.

Räkenskaperna äfvensom direktionens förvaltning för ifrågavarande år underkastas revision i föreskrifven ordning; och förbehåller sig kanalbolaget att under berörda revisionsförrättning och kanaldirektionens däraf föranledda vistelse vid kanalen och uppbördsstationerna få disponera erforderliga bostadsrum och inventarier å lägenheten Skantzen. Kostnaden för förrättningen bestrides af kanalbolaget.

## § 10.

Vid kanalverket äro för närvarande såsom tjänstemän anställda: ingenjören *Daniel Stafsing*, hvilken åtnjuter kontant aflöning å 5,000 kronor för år jämte fri bostad och vedbrand, värderade till 1,000 kronor årligen, samt därjämte är tillförsäkrad pension till belopp af 4,800 kronor om året från den tid, kanaldirektionen önskar anställa annan ingenjör; samt

*kassören Gustaf Sjöström*, som åtnjuter kontant aflöning af 2,200 kronor för år jämte fri bostad och vedbrand, värderade till 100 kronor årligen, samt därjämte är tillförsäkrad pension till belopp af 1,840 kronor om året från den tid, kanaldirektionen önskar anställande af annan kassör.

Dessa tjänstemän skola äga rätt att öfvergå i statsverkets tjänst utan minskning i de en hvar af dem tillkommande aflönings- och pensionsförmåner och utan att i öfrigt inträda i försämrad tjänsteställning, dock med förbehåll,

1:o) att de åtnöja sig med de med deras nu innehafvande befattningar jämförliga sådana, som vederbörande statsmyndighet anser lämpligt att åt dem anförtro; samt

2:o) att de varda skyldiga underkasta sig alla för statens personal i jämförliga tjänster nu eller framdeles gällande reglementen och instruktioner, i den mån samma reglementen och instruktioner förklaras vara med afseende å dem tillämpliga, äfvensom de villkor för antagande, bibehållande vid anställning, befordran och entledigande, hvilka kunna beträffande dem varda stadgade.

Alla de vid kanalverkets öfverlämnande till staten i kanalverkets tjänst i öfrigt anställda personer, såsom uppbördsmän och vakter, tillförsäkras de dem nu tillkommande aflöningsförmåner.»

Departements-  
chefens  
yttrande.

Strömsholms kanal, den näst Trollhätte och Göta kanaler längsta af våra konstgjorda vattenkommunikationsleder, sammanbinder såsom nämndt Dalarnas och Västmanlands betydligaste vattendrag med Mälaren och genomlöper trakter, som för landets industri och särskildt dess järnhandtering äro af synnerligen stor vikt. Sålunda äro i omedelbar närhet af kanalen belägna följande verk och industriella inrättningar: Smedjebackens valsverk och martinverk, Fagersta bruk med valsverk, martinverk, gjuteri och mekaniska verkstäder, Virsbo bruk med mekanisk verkstad, såg, kvarn och tegelbruk m. m., Ramnäs järnbruk med kettingfabrik och valsverk m. m., Surahammars bruk med valsverk, martinverk, gjuterier, mekaniska verkstäder, tegelbruk m. m., Hallsta-

hammars bruk med valsverk, martinverk, såg m. m., bultfabriken vid Hallstahammar, Sörstafors pappersbruk och Strömsnäs smidesfabrik. Härförutom ligga inom kanalens trafikområde en mängd andra industriella anläggningar samt hyttor och grufvor. Det torde icke vara oberättigadt att påstå, att kanalen i sin mån kraftigt bidragit till att skapa den blomstrande industri, som i dessa trakter sålunda har sitt säte, och det synes mig vara ett statsintresse af vikt att tillse, det denna kommunikationsled varder för framtiden bibehållen. Ifrågavarande trakter äro visserligen numera genomskurna af ett nät järnvägar, som väl till stor del tillgodoser deras trafikbehof. Men därför är kanalleden ingalunda obehöfelig. Å kanalen har väsentligen fraktats gods af tyngre slag, såsom järn, malm, slagg, tegel, stenkol, koks, trävaror m. m. Detta tunga massgods är särskildt ägnadt för den billigare transporten å vattenvägar, och, när nu en sådan finnes, bör den ock få äga bestånd.

Af den utredning, som kanaldirektionen lämnat, framgår emellertid, att konkurrensen särskildt från en af de enskilda järnvägarnas sida är af sådan beskaffenhet, att kanalbolaget måhända i en snar framtid skulle se sig ur stånd att uppehålla kanaldriften. Skulle då kanalen komma att öfvergå i de enskilda järnvägarnas ägo — något som, under förutsättning att staten icke nu förvärfvar densamma, ingalunda är osannolikt — är den möjligheten icke utesluten, att kanaldriften komme att i den mån sådant kunde ske inskränkas. I hvarje fall skulle järnvägarna med båda transportmedlen i sin hand få makt att i betydande grad inverka på fraktsatserna, och kanalen skulle upphöra att tjäna såsom regulator å tarifferna.

Om åter staten kommer i besittning af kanalen, lär icke någon konkurrens från järnvägarnas sida kunna verka därhän, att staten nedlägger kanaldriften. För öfrigt torde redan den omständigheten, att staten är kanalens ägare, vara ägnad att återföra konkurrensen på normala vägar, helst staten icke torde sakna medel att därutinnan göra sin vilja gällande.

Under sådana förhållanden anser jag det af kanalbolaget gjorda erbjudandet att till statsverket försälja hela kanalen med allt hvad därtill hörer vara väl värdt att tagas under öfvervägande, och det gäller då att undersöka, huruvida de af kanalbolaget ifrågasatta villkoren kunna anses vara för staten antagliga.

Bolagets erbjudande innebär, att staten skulle inköpa kanalen för en köpeskilling, motsvarande nominella värdet af bolagets aktier, samt därjämte efterskänka bolagets återstående skuld till handels- och sjöfarts-

fonden och öfvertaga betalningsansvaret för den utelöpande delen af bolagets obligationslån. Enligt de af Kungl. Maj:t den 27 april 1894 fastställda förnyade regler för Strömsholms nya kanalbolag utgör bolagets aktiekapital 323,400 kronor, fördeladt i 539 aktier hvarje å 600 kronor. Det belopp, som af staten skulle utbetalas, uppgår alltså till 323,400 kronor. Bolagets återstående skuld till handels- och sjöfartsfonden utgör 54,000 kronor, sedan bolaget numera med 9,000 kronor erlagt amorteringen för år 1906, och återstoden af bolagets obligationslån uppgår till 22,000 kronor.

Hela det belopp, som staten skulle erlägga för kanalen, blifver följaktligen 399,400 kronor.

Mot betalning af detta belopp skulle staten erhålla all kanalbolagets egendom i löst och fast enligt 1906 års balansextrakt, däri inbegripna kanalbolagets reparationsfond och Sotsundets reparationsfond, men med undantag af 15,346 kronor 81 öre reserverade medel samt 470 kronor uttagen vinstutdelning.

Enligt nämnda balansextrakt äro kanalbolagets tillgångar den 31 december 1906 bokförda på följande sätt:

Kanalbyggnaden .....	2,803,528: 56	
Egendomarna Skantsen, Norrtunbo och Finn- torp .....	34,489: 06	
Byggnader, boställs- och förrådshus, arkiv m.m.	63,900: 54	
Förråd af inventarier, redskap och materialier	56,502: 21	
Borgås hamn och lastageplats .....	30,512: 22	
Borgås bro .....	28,329: 18	3,017,261: 77
Reparationsfonden, däri inbegripet ett belopp af 3,284 kronor 25 öre, utgörande vid 1906 års slut upplupna, ej förfallna räntor å fondens i riksgäldskontoret för- varade obligationer .....	318,313: 99	
Aktieutdelningskonto: reser- vation från föregående år för framtida utdelning .....	kr. 15,346: 81	
Uttagen aktieutdelning .....	» 470: —	15,816: 81
Sotsundets reparationsfonds säkerhetshand- lingar .....	2,000: —	
	Transport 336,130: 80	3,017,261: 77

	Transport	336,130: 80	3,017,261: 77
Kapten Hellströms lifröntefonds säkerhets-	handlingar .....	1,046: 79	
Densammes studiifonds säkerhetshandlingar		3,653: 56	
Kassabehållning .....		16,887: 25	357,718: 40
	Summa kronor		3,374,980: 17

Det sålunda bokförda värdet å själfva kanalen med tillhörigheter, utgörande, såsom man finner, 3,017,261 kronor 77 öre, motsvarar den ursprungliga kostnaden för kanalens anläggning, inköp af bolaget nu tillhöriga egendommar, jordområden och inventarier m. m.

De tillkallade värderingsmännen öfverstlöjtnanten Ekdahl och t. f. öfveringenjören Djurberg hafva framhållit, att man vid uppskattning af kanalens nuvarande värde visserligen kunde använda det förfarings-sättet, att man sökte noggrannast möjligt bestämma de afskrifningar, som skulle motsvara den hittills inträdda värdeminskning för hvarje kanalverkets tillhörighet, men att en sådan värdering dock sannolikt komme att gifva en oriktig uppfattning om verkliga värdet. Utgående från den uppfattning att en anläggning icke kan anses hafva större värde, än som motsvarar den nettoafkastning, som anläggningen, på bästa sätt skött, kan beräknas gifva, hafva värderingsmännen först beräknat den årliga bruttoafkastning, som under den närmare framtiden kan påräknas af kanalen, och hafva därvid kommit till ett belopp af 65,555 kronor, däruti inberäknade den nuvarande årliga inkomsten af vattenfallen, 16,850 kronor, samt reparationsfondens ränteafkastning, 11,508 kronor 66 öre. Då driftkostnaderna efter kanalens öfvertagande af staten uppskattats till 45,745 kronor, skulle en årlig nettoafkastning uppstå å omkring 19,810 kronor. Efter en räntefot af 4 procent motsvarar denna nettoafkastning ett kapitalvärde af 495,250 kronor.

Det sålunda funna värdet å kanalverket anser jag mig kunna godkänna. Då det belopp, staten skulle hafva att betala, uppgår till 399,400 kronor, bör alltså ett antagande af bolagets anbud ur ren affärssynpunkt vara för staten fördelaktigt.

Äfven med en annan beräkningsgrund anser jag anbudet vara för staten förmånligt. Af de tillgångar, staten skulle öfvertaga, ligga nämligen icke mindre än 317,033 kronor 33 öre i fullgoda värdepapper, 56,502 kronor 21 öre i inventarier, redskap och materialier, hvartill komma egendomarna Skantsen, Norrtunbo och Finntorp, hvilka äro bokförda till allenast 34,489 kronor 6 öre, men taxeringsvärderats

till 100,500 kronor. Sammanlagda värdet af nyssnämnda, lätt realiserbara tillgångar öfverstiger betydligt hvad staten skulle betala. Kanalen med dess slussar och byggnader, Borgås hamn och lastageplats samt Borgås bro erhåller staten så att säga på köpet; och tillåter jag mig påpeka att, enligt hvad värderingsmännen upplyst, kanalen i sitt nuvarande skick är i hufvudsak väl underhållen, om ock en del förbättringsarbeten därå skulle vara önskvärda. Jag vill här omnämna att, på sätt framgår af en utaf kanalbolaget inlämnad redogörelse, bolaget under åren 1898—1907 utfört, förutom de vanliga underhållsarbetena, förbättringsarbeten för en sammanlagd kostnad af 44,460 kronor.

Vidare är att märka, att kanalbolaget är ägare till icke obetydliga vattenfall vid kanalen. Andelarna i fallen vid Prästforsen, Norrtunbo, Skantsen, Hallstahammars valsverk och Ålsätra, representerande enligt beräkning tillhoppa 2,077 effektiva hästkrafter, har kanalbolaget visserligen genom särskilda, till utgången af åren 1951 och 1952 gällande kontrakt utarrenderat för sammanlagdt 16,850 kronor om året, och de återstående vattenfallen i Kolbäcksån utmed kanalbolagets strand, som beräknas gifva 2,548 effektiva hästkrafter, hvaraf hälften skulle tillkomma bolaget såsom strandägare, äro, utom det jämförelsevis obetydliga fallet vid Hofgården, med stöd af gällande vattenrättsförordning af andra strandägaren utnyttjade utan ersättning till kanalbolaget.

Emellertid synes det mig vara för staten en ej oväsentlig fördel att blifva ägare till en så pass betydande vattenkraft, äfven om staten icke under den närmaste tiden kan tillgodogöra sig densamma.

Hvad angår aktiernas värde i aktieägarnas hand, tillåter jag mig nämna, att desamma icke äro noterade på fondbörsen. Utdelningen å desamma har under de senare åren varit ringa till följd af konkurrensen med järnvägarna. Enligt § 10 i det för Strömsholms nya kanalbolag utfärdade privilegium af den 28 april 1842 äga aktieägarna att från och med det år, då det nya kanal- och slussverket blifvit fullt färdigt och farbart, såsom ränta och utdelning på aktierna erhålla af kanalinkomsten, såvidt den därtill lämnar tillgång, ett belopp af högst 22,500 kronor om året, utgörande omkring 7 procent ränta å aktiekapitalet. Jämlikt § 6 i samma privilegium skall, sedan föreskrifven afsättning skett till kanalens reparationsfond (4,500 kronor om året, intill dess fonden uppgår till 300,000 kronor) samt aktieägarna erhållit dem tillkommande utdelning, all öfrig inkomst af kanalen tillfalla staten såsom godtgörelse för hvad till kanalbyggnaden blifvit förskjutet. Sådana öfverskott till mindre belopp hafva äfven stundom till riksgäldskontoret öfverlämnats och af riksgäldskontoret användts till bestridande af utgifter för riksgäldskontoret eller ock inlevererats till statskontoret.



Enligt af bolaget lämnad uppgift har utdelningen å aktierna under de senare åren uppgått till följande belopp:

för år 1896	40 kronor
» » 1897	40 »
» » 1898	40 »
» » 1899	40 »
» » 1900	30 »
» » 1901	10 »
» » 1902	10 »
» » 1903	20 »
» » 1904	8 »
» » 1905	8 »
» » 1906	8 »

Bolaget har meddelat att, oakadt den under senare tiden lifliga omsättningen på aktiemarknaden bolagets aktier i regel icke bytt ägare, detta delvis beroende därpå att de flesta aktieägarna äro i mer eller mindre mån intresserade af de trakter, kanalen genomlöper.

Ehuru aktierna således, om man endast tager hänsyn till utdelningen under de senare åren, för aktieägarna, som icke kunna förfoga öfver den betydande reparationsfonden för annat än det därmed afsedda ändamål, större reparationer, ej lära vara värda deras nominella belopp, är bolaget emellertid, enligt hvad jag vid underhandlingar med kanal-direktionen inhämtat, icke villigt att till staten öfverlåta kanalen på billigare villkor än de af bolaget erbjudna. Därest bolagets anbud icke af staten antages, lärer, enligt hvad för mig uppgifvits, utsikt icke saknas för aktieägarna att, därest de så önska, försälja aktierna på minst lika fördelaktiga villkor som de, hvilka erbjudits staten.

Beträffande den lifräntefond och den studiefond, som statsverket skulle öfvertaga, tillåter jag mig nämna, att båda uppkommit genom donation af förre kamreraren vid kanalverket L. P. Hellström.

Af lifräntefonden, ursprungligen 1,000 kronor, skall enligt donations-handlingen af den 11 januari 1886 årliga räntan efter fördelning insättas i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten för de under året födda barn till arbetare och slussvaktare vid kanalen.

Rörande studiefonden, som ursprungligen uppgick till ett belopp af 2,000 kronor, är stadgad i donationshandlingen af den 6 april 1886, att densamma skall förvaltas af kanaldirektionen och att räntan skall årligen läggas till kapitalet, till dess räntan tilldelas någon af de vid

Strömsholms kanal under en längre tid anställd sluss- och brovaktares eller ständigt arbetares gossebarn, som vill ägna sig åt studier, för dem har utmärktare fallenhet, däruti ådagalägger flit samt äger för sin ålder goda kunskaper och godt uppförande. Räntan åtnjutes från fyllda tolf år, till dess studentexamen eller med densamma jämförlig examen af-lagts. Därefter lägges åter räntan till kapitalet, till dess ytterligare något gossebarn af de förutnämnda föräldrarna och med föreskrifna egenskaper kan blifva delaktig till årliga räntan af dåvarande kapitalet.

Enligt § 10 i förslagskontraktet skola de vid kanalverket anställda tjänstemännen, ingenjören Daniel Stafsing och kassören Gustaf Sjöström, äga rätt att öfvergå i statsverkets tjänst utan minskning i de en hvar af dem tillkommande aflönings- och pensionsförmåner. Den kontanta aflöningen uppgår såsom nämndt för Stafsing till 5,000 kronor och för Sjöström till 2,200 kronor. Båda åtnjuta dessutom fri bostad och ved-brand samt äro tillförsäkrade rätt till pension, Stafsing å 4,800 kronor och Sjöström å 1,840 kronor.

Vidare skola jämlikt samma paragraf i kontraktet alla vid kanal-  
verkets öfverlämnande till staten i kanalverkets tjänst i öfrigt anställda personer, såsom uppbördsmän och vakter, tillförsäkras de dem nu tillkommande aflöningsförmåner. Med anledning däraf tillåter jag mig erinra att, enligt hvad värderingsmännen upplyst, vid kanalverket finnas två uppbördsmän med aflöning den ene af 550 kronor och den andre af 200 kronor. Aflöningen till de fast anställda sluss- och brovakterna uppgår till sammanlagdt 4,234 kronor om året. Hvarken uppbördsmännen eller vakterna äro tillförsäkrade pension.

Rörande de kontraktsvillkor, som af mig icke här ofvan berörts, torde jag ej behöfva särskildt yttra mig, då de i allmänhet äro af mindre vikt eller ock endast utgöra naturliga konsekvenser af den egendomsförsäljning, som i kontraktet afses.

Emellertid torde af hvad jag anfört framgå, att jag finner ifråga-  
varande förslagskontrakt vara af beskaffenhet att böra af staten godkännas.

Beträffande sättet för köpeskillingens betalning har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, att härför skulle användas den i riksgäldskontorets förvar befintliga reparationsfonden, samt att endast skillnaden mellan köpeskillingen och denna fond, hvilken skillnad beräknats till 5,086 kronor 1 öre, skulle af Riksdagen anvisas. Mot detta sätt för köpeskillingens gäldande har statskontoret icke haft annat att erinra, än att det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angifna fyllnadsbeloppet antagligen komme att visa sig otillräckligt.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hafva däremot framhållit att, om de obligationer, uppgående till ett nominellt belopp af 315,033 kronor 33 öre, hvori reparationsfonden vore placerad, skulle realiseras under nuvarande förhållanden, då kurserna äro ovanligt låga, de endast skulle kunna lämna ett belopp, som afsevärdt understege 300,000 kronor, men att däremot nämnda summa åtminstone i det närmaste syntes kunna utfås genom värdehandlingarnas realiserande vid en tidpunkt, då kurserna åter nått normal höjd.

Det synes mig vid sådana förhållanden icke vara lämpligt att nu försälja ifrågavarande obligationer, utan lär vara bäst, att det belopp, som erfordras för inköp af kanalen, lämnas direkt af riksgäldskontoret, samt att fonden tillsvidare bibehålles såsom en kanalens tillhörighet och räntan å densamma ingår till kanalverket.

Fondens kapitalbehållning torde framdeles som hittills blott böra användas till bestridande af kostnader för större reparationer eller förbättringar å kanalen. Sedan staten blifvit ägare af kanalen, synes lämpligast, att fonden öfverlämnas till förvaltning af statskontoret.

De mindre fonder, som genom köpet jämväl skulle öfvergå till staten nämligen Sotsundets reparationsfond å 2,000 kronor samt Hellströms lifränte- och studiefonder, synas, därest staten blifver ägare till kanalen, kunna stå under öfverinseende af den statsmyndighet, åt hvilken kanalens förvaltning uppdrages.

Enligt bolagets försäljningsanbud skulle bolagets återstående räntefria skuld till handels- och sjöfartsfonden, 54,000 kronor, efterskänkas. I likhet med statskontoret anser jag, att fonden bör beredas ersättning för det belopp, som sålunda frångår densamma, på det att denna för landets näringslif så viktiga fond icke minskas till sitt kapital.

Vidare skulle staten åtaga sig betalningsansvaret för återstående delen af bolagets obligationslån uppgående till 22,000 kronor. Enligt af bolagets direktion lämnad uppgift har den utlottning af obligationer tillhörande detta lån, som jämlikt amorteringsplanen skall äga rum under åren 1907 och 1908, redan skett, och de utlottade obligationerna hafva af bolaget inlösts. Någon minskning af lånet kommer alltså icke att äga rum före tillträdesdagen den 1 januari 1909. Enligt planen för lånet skall detsamma, som löper med 5 procent ränta, vara slutamorteradt innan 1911 års utgång.

Hvad angår frågan om användande af blifvande vinst å kanalrörelsen och vattenfallen, tillåter jag mig erinra, att Riksdagen beträffande Trollhätte kanal i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i skrivelse den 20 maj 1905 medgifvit att, sedan af Trollhätte kanal- och

vattenverks inkomster guldits kostnaden för verkets förvaltning jämte utgifterna för nödiga underhålls- och förbättringsarbeten äfvensom af samma inkomster till riksgäldskontoret öfverlämnats 3,6 procent af den i svenska statens 3,6 procent obligationer erlagda köpeskillingen, återstoden af den årliga inkomsten, med undantag af hvad som inflöte för försäljning af tomter, finge öfverlämnas till handels- och sjöfartsfonden. Inkomsten af de blifvande kraftstationerna vid Trollhätten är däremot afsedd att inlevereras till statskontoret. För öfverlämnande af vinsten å Trollhätte kanal- och vattenverk till handels- och sjöfartsfonden fanns emellertid det särskilda skälet, att afsevärda inkomster från Trollhätte kanal, då den befann sig i enskild ägo, tillflutit nämnda fond, och att det under sådana förhållanden ansågs vara fara värdt att, om denna inkomst upphörde att tillfalla fonden, densamma icke skulle blifva i stånd att tillgodose de behof, som fonden är afsedd att fylla. Några sådana skäl förefinnas icke beträffande Strömsholms kanal, och anser jag mig därför böra föreslå, att den blifvande behållningen å denna kanal, sedan den öfvertagits af staten, må inlevereras till statskontoret. Vid sådant förhållande lär, i likhet med hvad som skall äga rum beträffande de medel, som 1907 års Riksdag anslagit till fortsättande och fullbordande af en kraftstationsanläggning vid Trollhättan m. m., ingen ränta böra betalas till riksgäldskontoret å det belopp, som därifrån utbetalas för inköp af kanalen.

Hvad angår förvaltningen af kanalen, sedan den öfvergått i statens ägo, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt, att förvaltningen måtte uppdragas åt styrelsen. Emellertid har jag mig bekant, att chefen för jordbruksdepartementet har för afsikt att inför Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till inrättande af en särskild styrelse, som skulle handhafva förvaltningen af de staten tillhöriga vattenfallen äfvensom Trollhätte kanal. Då, såsom förut omnämnts, till Strömsholms kanal hör ett flertal vattenfall, synes lämpligast att, därest omförmälda framställning vinner Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, den nya styrelsen öfvertager förvaltningen äfven af Strömsholms kanal. Jag anser mig därför icke böra till Eders Kungl. Maj:t och Riksdagens pröfning framlägga förslag till aflöningsstat för tjänstemännen vid kanalen, innan den nya vattenverksstyrelsen hunnit yttra sig i ämnet. Hos Riksdagen lär nu endast böra begäras bemyndigande för Eders Kungl. Maj:t att tills vidare provisoriskt ordna förvaltningen och att af kanalverkets medel bestrida erforderliga utgifter. Liknande bemyndigande lämnades af Riksdagen beträffande Trollhätte kanal, innan Trollhättestyrelsen slutligen organiserades.

De tillkallade värderingsmännen hafva föreslagit, att vid kanalen skulle anställas en materialskrifvare, äfvensom att ingenjörens och kassörens löner skulle höjas. Intill dess förslag till förvaltningens organisation af Riksdagen pröfvats, lära emellertid lönerna till de vid kanalen anställda personer böra utgå med i allmänhet samma belopp som för närvarande.»

De sakkunniga personer, som på offentligt uppdrag verkställt värdering af Strömsholms kanal, hafva, enligt hvad af deras i statsrådsprotokollet intagna utlåtande inhämtas, uttalat såsom sin mening, att den afkastning, som skulle kunna beräknas af kanalen om den af staten öfvertoges på de nu erbjudna villkoren, kunde uppskattas till 4 % ränta å lösesumman samt därutöfver ett belopp af omkring 5,700 kronor årligen att afsättas till reservfond. Detta resultat ansåge värderingsmännen emellertid kunna uppnås endast under förutsättning att egentliga förbättringsarbeten å kanalleden finge anstå till dess ökade kanalinkomster kunde medgifva dylika arbetens utförande, så framt de icke utfördes med af staten för ändamålet särskildt anvisade medel. Enligt utskottets mening kan man emellertid vara öfvertygad om att, i händelse kanalen kommer i statens hand, ej blott förvaltningskostnaderna skulle blifva afsevärdt högre än nu, utan ock anspråk på kanalledens försättande i fullt tidsenligt skick komme att framställas och äfven göra sig gällande. Med all säkerhet torde staten sålunda få vidkännas betydande utgifter för förbättrings- och ombyggnadsarbeten, och i betraktande häraf kan utskottet icke undgå att, i motsats mot departementschefen, hysa den uppfattningen, att förvärfvandets af kanalen skulle, ur ren affärssynpunkt betraktadt, visa sig vara för staten förlustbringande.

Ehuru det icke kan förnekas, att ifrågavarande trafikled fortfarande, om än ej på långt när i samma grad som förr, är af betydelse för industrien i de trakter den genomgår, torde densamma dock numera icke kunna anses vara af så stor vikt för det allmänna, att staten bör, på sätt nu är föreslaget, träda emellan för kanaldriftens uppehållande och därigenom underkasta sig stora uppoffringar.

*Utskottets  
yttrande.*

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,  
att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke  
må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 26 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

---

Herr *K. Starbäck* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i  
detta ärendes behandling inom utskottet.

---